

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Studium humanitní vzdělanosti

Nikolas Huangwatana

**Reprezentace Číny v překladu knihy Roberta Paynea
„Cesta do rudé“ Číny z roku 1948**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Lucie Storchová Ph.D.

Praha 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři. Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze, dne

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce, doktorce Lucii Storchové, za všechny konzultace, cenné rady, ale především ochotu, pomoc a obrovskou trpělivost, bez nichž by tato práce nevznikla.

Abstrakt

V této bakalářské práci se budu zabývat reprezentací Číny v českém překladu knihy Roberta Payna "Cesta do rudé Číny" z roku 1948. Kniha přináší pohled na čínskou společnost v poválečném Jen-anu, tehdejší hlavním městě komunistické Číny, očima evropského pozorovatele.

Hlavním tématem práce je analýza klíčových prvků reprezentace Číny a čínské společnosti. Půjde především o to, jak autor zaznamenal a popsal čínskou krajinu, kontrast divokosti a civilizovanosti, životní podmínky místního obyvatelstva, politiku a kulturu. Soustředím se také na rovinu modernizace, např. v souvislosti s tématem medicínské „zaostalosti“. Práce se bude věnovat také Paynovu popisu politických postav, jako byli Mao Ce-tung a Ču-te v daném historickém kontextu.

Hlavním pramenem práce je cestopis Roberta Paynea. Opírám se o teoretický rámec, který reflektuje vliv evropského pohledu na autorovu interpretaci Číny a čínské společnosti.

Klíčová slova:

Čína, Komunismus, Rudá Čína, Čínská revoluce, Robert Payne, Sociální změny, Cestopis, Mao Ce-tung, Čínská společnost, Politická transformace, Po-revoluční Čína, Kuomintang, Modernizace

Abstract

In this bachelor's thesis, I will focus on the representation of China in the Czech translation of Robert Payne's book " Journey to Red China " from 1948. The book provides a perspective on Chinese society in post-war Yan'an, the then capital of Communist China, through the eyes of a European observer.

The main theme of the thesis is the analysis of key elements in the representation of China and Chinese society. It will explore how the author recorded and described the Chinese landscape, the contrast between wilderness and civilization, the living conditions of the local population, politics and culture. Additionally, attention will be given to the aspect of modernization, for instance in relation to the theme of medical "backwardness." The thesis will also delve into Payne's portrayal of political figures such as Mao Zedong and Zhu De in the given historical context.

The primary source for the thesis is Robert Payne's travelogue. The theoretical framework reflects the influence of the European perspective on the author's interpretation of China and its society.

Keywords:

China, Communism, Red China, Chinese Revolution, Robert Payne, Social changes, Travelogue, Mao Zedong, Chinese Society, Political Transformation, Post-Revolutionary China, Kuomintang, Modernization

Obsah

Úvod	8
1. Přehled života a díla Roberta Paynea	9
1.1. Díla Roberta Paynea	10
2. Přehled života a díla Jaroslava Průška.....	11
2.1. Dílo Jaroslava Průška.....	14
3. Historický kontext Číny od Dlouhého pochodu ke vzniku Čínské republiky... 	15
3.1. Dlouhý pochod	16
3.2. Válka proti Japonsku (1937-1945)	17
3.3. Občanská válka v Číně (1945-1949)	19
4. Metodologie a definice reprezentace.....	21
5. Analýza knihy Cesta do rudé Číny od Roberta Paynea	22
5.1. Krajina a architektura.....	22
5.2. Lidé	25
5.2.1. Prostí lidé	25
5.2.2. Prominentní lidé – Mao Ce-tung a Ču-te	26
5.2.3. Genderové aspekty při popisu lidí.....	29
5.3. Politické myšlení Mao Ce-tunga, Ču-teho a Roberta Paynea	32
5.3.1. Mao Ce-tung.....	32
5.3.2. Ču-te	33
5.3.3. Robert Payne	34
5.4. Modernizace	35
5.4.1. Medicína	35
5.4.2. Justice.....	38
5.4.3. Kalgan	40
5.4.4. Modernizace Jang-ke: tradiční tanec jako propaganda?	41
5.5. Payneův styl	43
Závěr	45

Bibliografie.....	47
Přílohy	49

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá reprezentací Číny v českém překladu knihy *Cesta do rudé Číny* od anglického spisovatele, Roberta Paynea, která byla vydána v roce 1948 v překladu významného českého sinologa Jaroslava Průška. Tato kniha představuje Payneův osobní pohled na čínskou společnost v severní Číně po japonské invazi. Autor se rozhodl navštívit tento oblast na začátku čínské občanské války s cílem získat nezkrácený obraz „rudé Číny“, pochopit její politické myšlení, kulturu, prosté lidi a prozkoumat možnosti k ukončení konfliktu.

Rozhodl jsem se zabývat tímto tématem kvůli tomu, že se o reprezentaci komunistické Číny v českém prostředí diskutuje, převážně negativně a diskuze o krajině či lidech do jisté míry chybí. Mým cílem však není potvrzovat či vyvrátit takové názory, ale poskytnout jiný úhel pohledu do tohoto tématu.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je analyzovat klíčové prvky Payneovy reprezentace Číny a čínské společnosti. Práce se zaměřuje na to, jak autor zaznamenal a popsal čínskou krajinu, kontrast tradičnosti a modernity, politické myšlení komunistických lídrů a obyčejní lidé. Rovněž se budu věnovat rovněž modernizace jako medicínské zaostalosti či změny v právním systému. Pozornost je věnována i samotného stylu Payneovu popisu.

Výkumné otázky, které si tato práce klade jsou: Jak Payne ve svém díle zobrazuje, reprezentuje čínskou krajinu, architekturu a společnost? Jakým způsobem Payne popisuje proces modernizace v komunistických oblastech Číny a jak tento proces ovlivnil tradiční čínskou kulturu a společnost? Jakým způsobem Payne charakterizuje své postavy? Ovlivňuje Payneův pohled na Čínu jeho západní perspektiva? Jaké genderové aspekty se vyskytují při popisu? Odpovědi na tyto otázky by měly poskytnou hlubší porozumění toho, jak byla Čína vnímána.

Hlavním pramenem je tedy samotný cestopis Roberta Paynea. Teoretický rámec se opírá o koncept, který reflektuje vliv západní percepce na Čínu. Metodologicky se práce opírá především důkladnou znalost pramene a interpretaci jeho obsahu, zasazení díla do širšího historického a politického kontextu a detailní textovou analýzu.

1. Přehled života a díla Roberta Paynea

Tato kapitola o životě Roberta Paynea je důležitá pro pochopení kontextu jeho cestopisu “Cesta do rudé Číny”, který je předmětem mé bakalářské práce. Pro hlubší analýzu a interpretaci jeho díla je nezbytné nejdříve seznámit se s jeho charakterem, profesní dráhou a motivacemi, které ho vedly k napsání této knihy (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.).

Pierre Stephen Robert Payne se narodil 4. prosince 1883 v Saltash v hrabství Cornwall v Anglii. Pocházel z rodiny s hlubokou tradicí v námořním průmyslu. Jeho otec byl námořním architektem, což pravděpodobně ovlivnil i Paynea, protože započal svou kariéru v lodním stavitelství. Ačkoliv se zpočátku nevěnoval žurnalistice, tato oblast se nakonec stala jeho celoživotním posláním. Studoval na několika prestižních institucích jako například univerzita v Kapském Městě, Liverpoolské univerzitě či Sorbonnské univerzitě v Paříži (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.).

V letech 1937-1938 procestoval Evropu a setkal se Adolfem Hitlerem v Mnichově díky zprostředkování Rudolfa Hesse; tuto událost detailně popisuje ve své knize *Eyewitness*. V roce 1938 působil jako zpravodaj během španělské občanské válce pro *London News Chronicle*, což vedlo k vydání dvou knih, *A Young Man Looks at Europe* a *The Song of the Peasant*. Od roku 1939 do roku 1941 pracoval jako lodní stavitel na námořní základně v Singapuru a později sloužil jako důstojník pro výzbroj a maskování v britské armádní zpravodajské službě. V prosinci 1941 byl vyslán do Čchung-čingu jako kulturní atašé na britském velvyslanectví. Učil také anglickou literaturu na univerzitě Futan nedaleko Čchung-čingu a přemluvil Josepha Needhama, aby vyučoval poezii a lodní architekturu na univerzitě Lienta v letech 1943-1946. Právě během svého působení na univerzitě Lienta Payne společně s čínskými učiteli a básníky vytvořil a přeložil *White Pony* (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.).

V Číně se Payne setkal s významnými osobnostmi, jako byli generál George C. Marshall, Čankajšek a Mao Ce-tung, kteří se později stali předmětem jeho biografii. Krátce po návratu z Číny navštívil Indii, což vedlo k jeho zájmu o indické umění. V roce 1946 se přestěhoval do Spojených států, kde žil v Los Angeles a poté se stal profesorem angličtiny na vyšší odborné škole Alabama v Montevallu (1949-1954). Založil *Montevallo Review*, kde přispívali básníci jako Charles Olson a Muriel Rukeyser. V roce 1953 získal americké

občanství. V roce 1954 se přestěhoval do New Yorku, kde zůstal až do konce svého života. Pravidelně cestoval na Střední a Dálný východ a do Evropy za účelem sbírání materiálu pro své knihy (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.).

Payneův pobyt v Číně se odrazilo i v jeho osobním životě. Během svého pobytu v Číně se seznámil s Rose Hsiungovou, dcerou bývalého čínského premiéra Hsiung Hse-linga, a v roce 1946 si vzal za ženu. V roce 1952 se s Rose rozvedli a oženil se s Sheilou Lalwaniovou roku 1981. Nakonec slavný spisovatel, romanopisec a žurnalista Robert Payne zemřel 18. února 1983 na dovolené na Bermudách (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.).

1.1. Díla Roberta Paynea

Spisovatelství bylo pro Paynea celoživotní vášní. Payne měl každodenní rutinu, kdy kolem druhé hodiny ranní začínal psát u svého opotřebovaného stolu s přenosným psacím strojem uprostřed hromady knih. Na stole měl rovněž rozházená pera, sponky na papír, volné stránky s poznámkami, cigarety, balení žvýkaček a lupu. V takovém prostředí pak Payne psával pět až šest hodin (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.)

Payneovy spisovatelské dovednosti byly rozsáhlé, svá díla publikoval pod různými pseudonymy, jako Richard Cargoe, John Anthony Devon, Howard Horne, Valentin Tikhonov a Robert Young. Jeho prvním publikovaným dílem byl překlad knihy *Envy* od Jurije Oleši, který vyšel v roce 1936 v nakladatelství Virginie a Leonarda Woolfa Hogarth Press. O rok později T.S. Eliot vydal jeho román *The War in the Marshes* pod značkou Faber & Faber, a Herbert Read publikoval Payneův román *The Mountain and the Stars* pod značkou Heinemann (Biography | Special Collections and University Archives, n.d.)

Payneova díla pokrývala širokou škálu literárních forem a námětů. Věnoval se biografii, umění, historii, filozofii, poezii, povídkám, cestopisům a politickým komentářům. Co se týče forem, jeho díla zahrnovala antalogii, eseje, filmové scénáře, žurnalistiku, literární kritiky, opery, divadelní hry, překlady, romány a novely. Nejvíce je ale znám pro své biografie významných osobností jako Charlie Chaplin, Greta Garbo, Hitler, Lenin, Stalin, Trockij, Gándhí, Dostojevskij, Čankajšek, Mao Ce-tung, Sun jat-sen, Shakespeare, Alexandr Veliký a George G. Marshall. Pro své biografie často cestoval, aby mohl prozkoumat a pochopit své postavy. Kromě biografii psal i historická díla o křesťanství, islámu, Číně, španělské občanské válce, křížových výpravách a mnoha dalších tématech. V průběhu své kariéry vydal více než 110 knih, mnoho z nich bylo přeloženo do

2. Přehled života a díla Jaroslava Průška

Jaroslav Průšek je znám jako jeden z nejvýznamnějších českých orientalistů, a sinologů, je úzce spjat s tématem této bakalářské práce, neboť je překladatelem cestopisu “Cesta do rudé Číny” od Roberta Paynea. Průškův překlad představuje významný přínos k šíření vědomosti o Číně v československém prostředí a zároveň odráží jeho hluboký zájem o této zemi. Jako zakladatel pražské sinologické školy a spoluzakladatel zdejší japanologie, společně se svou manželkou Vlastou Hilskou vydal v roce 1939 první českou učebnici japonštiny, Průšek významně přispěl k rozvoji orientalistických studií v Československu.

Jaroslav Průšek se narodil 14. září 1906 v Praze, v rodině strojmástra Jana Průška. Již v mládí projevoval zájem o dějiny a dějepisné romány. Své gymnaziální vzdělání získal na Jiráskově gymnáziu v Praze, kde v roce 1925 maturoval s vyznamenáním. A jak ukázali Mádlová a Palát začal potom studovat v roce 1925 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FFUK) v Praze, kde se zpočátku spíše zajímal o starověk a antiku, ale postupně se obracel k problematice Předního Východu a Číny. Během svého studia (1925-1928) na Karlově univerzitě, měl nejbližší k profesorovi Jaroslavovi Bidlovi, u něhož zůstal po celou dobu svých studií na univerzitě. Měl rovněž možnost navštěvovat přednášky významných českých učenců, jako byl Jaroslav Bidlo, Václav Novotný, Čeněk Zíbrt, historik a klasický filolog Josef Dobiáš či čeští geografové jako Jiří Viktor Daneš a Václav Švambera. Docházel rovněž na přednášky Aloise Musila známého orientalisty (Mádlová, Palát, 2011).

Jaroslav Průšek si v roce 1937 uvědomil, že se musí naučit čínsky: “Nebyla to jen touha po poznání nové kultury, která mne vedla ke studiu čínštiny. Aspoň stejně silně působily na mne ruské filmy, [...], které tak sugestivně dovedly zachytit Asii, to zvláštní prostředí, které když jednou někdo poznal, už mu nikdy nemůže uniknout” (osobní fond Vincenc Lesný, inv. Č. 639, citováno v Mádlová, Palát, 2011, s. 12), je tedy jednoznačné, že se u něj stále zvětšoval zájem o Přední Východ a Čínu.

Vzhledem k tomu, že v Praze nebylo možné studovat sinologii, Průšek odjel koncem dvacátých let do Švédska, kde studoval japanologii a sinologii na univerzitě v Göteborgu pod vedením profesora Bernarda Karlgrena. Poté studoval na univerzitě v

Halle, kde původně chtěl složit doktorát ze sinologie, ale na přání profesora Bidla složil doktorskou zkoušku v Praze na FFUK (Mádlová, Palát, 2011).

Mádlová a Palát dále uvádějí, že během svého studia ve Švédsku dostal Jaroslav Průšek nabídku od Orientálního ústavu v Praze na studijní pobyt do Číny, avšak vzhledem k tehdejší ekonomické krizi musel svou cestu do Číny odložit. “Vida, že čekáním ztrácím čas, [...]” (osobní fond Vincenc Lesný, inv. Č. 639, citováno v Mádlová, Palát, 2011, s. 12). Měl však stále silnější pocit, že se do Číny už nemusí nikdy dostat a přes všechny komplikace se rozhodl, že odjede v roce 1932 do Číny.

Jak uvádí Mádlová a Palát, se Průšek v Číně začal intenzivně zajímat o čínské lidové písemnictví a moderní literaturu, přičemž sbíral staré tisky, porovnával různá vydání a připravoval podrobné analýzy jednotlivých narativních žánrů. Tento systematický přístup k literární analýze přinesl nové poznatky a rozšířil porozumění čínské literatuře v evropském kontextu (Mádlová, Palát, 2011).

Setkal se s významnými osobnostmi čínské literatury, jako byla básnířka Ping Xin (Bing Xin), spisovatel Šen Cchung-wen (Shen Congwen), profesor Čeng Čen-tuo (Zheng Zhenduo), vydavatel Ma Lien (Ma Lian) a intelektuál Chu Š (Hu Shi). Začal si také dopisovat s autorem prvních dějin čínského románu, spisovatelem Lu Sünem (Lu Xun), který v té době žil v Šanghaji. (Mádlová, Palát, 2011) Mádlová a Palát zdůrazňují, že tato korespondence a spolupráce s čínskými intelektuály byly klíčové pro jeho výzkumy a publikace.

Ve svém dopise profesorovi Jaroslavu Bidlovi, si Průšek postěžoval, že má strašně málo času na to, co mu Čína nabízí. Popsal, jak ho zavalila stará i nová literatura, vlastní výzkum a kulturní akce: “Řeč, stará literatura, nová literatura, moje vlastní práce, a potom spousta zajímavých věcí, které tu člověk musí shlédnout. Jednou je to čínské divadlo nebo nějaký dobrý čínský film, tu zase nějaká výstava čínského umění [...]” (osobní fond Vincenc Lesný, inv. Č. 639, citováno v Mádlová, Palát, 2011, s. 12). Většina Evropanů považovala život v Číně za velmi obtížný. Průšek jej ovšem považoval za příjemný, alespoň pro člověka, který dokáže žít osaměle a obejde se bez evropských zábav (Mádlová, Palát, 2011).

Podle Skokánkové, Jaroslav Průšek zaměřil svá studia na dějiny hospodářství, když studoval v Pekingu na Národní univerzitě. (Skokánková, 2010) Postupně se ale začal zabývat běžným denním životem a psychologií prostého čínského člověka. Druhou oblastí

Průškova zájmu se stala soudobá moderní čínská literatura psaná jazykem pai-chua (baihua), tedy hovorovým jazykem (Mádlová, Palát, 2011).

Jaroslav Průšek publikoval články o svých zkušenostech z tamního života v Lidových novinách, Přítomnosti, Tvorbě a Národním osvobození, které se často vyjadřovaly k tehdejší napjaté situaci mezi Čínou a Japonskem. Přirozeně na to reagovalo japonské velvyslanectví a japonská společnost pro mezinárodní kulturní styky, které J. Průška pozvaly do Japonska a mohl si tak opravit svůj kritický názor na tuto zemi (Mádlová, Palát, 2011).

Průšek odjel v roce 1934 a při svém pobytu se věnoval nejen studiu japonštiny a poznávání Japonska, ale hlavně se zajímal o studium literatury v tamních knihovnách, zejména na Císařské univerzitě v Tokiu (Tókjó). Stal se také členem japonské sinologické společnosti Šibunkai, ve které přednesl dvě přednášky – o Masarykově a Konfuciově filozofii a o sanyan (sbírkách povídek) (Mádlová, Palát, 2011).

Mádlová a Palát vysvětlují, že Jaroslav Průšek zůstal v Japonsku více než dva roky díky podpoře ministerstva zahraničí a orientálního ústavu. Tento pobyt byl výborným doplňkem jeho předchozího pobytu v Číně, protože mu umožnil získat poznatky z širšího okruhu literatury, která byla jinde nedostupná (Mádlová, Palát, 2011).

Mádlová a Palát dále popisují, že po návratu do Československa v roce 1937, pokračoval ve své práci v Orientálním ústavu. Nemohl však hned využít své vědomosti v plném rozsahu, a proto začal vyučovat na Vyšší lidové škole Tomáše Bati ve Zlíně, kde zahájil výuku orientálních jazyků. Byl pozván jako jediný evropský znalec čínského lidového románu a povídek a dějin čínské literatury na univerzitu Berkeley ve Spojených státech.

Druhá světová válka a okupace významně omezovaly Průškovy vědecké aktivity. Nacisté mu nabídli možnost pokračovat v jeho badatelské práci v Berlíně, Průšek tuto nabídku odmítl. Navzdory válečným podmínkám však nepřestal publikovat a překládat (Mádlová, Palát, 2011). Působil jako učitel čínštiny ve Škole živých orientálních jazyků při Orientálním ústavu v Praze, jež v průběhu války nahrazovala vysokoškolské přednášky (Skokánková, 2010).

Podle Mádlové a Paláta se po osvobození Jaroslav Průšek stal klíčovou postavou v organizaci orientalistické práce v Československu. Roku 1945 začal přednášet na FFUK,

kde byl ve stejném roce jmenován docentem pro obor čínského a japonského jazyka a literatury. Po skončení války se objevily návrhy, že by se měl Průšek stát mimořádným profesorem, což svědčí o jeho postavení mezi své kolegy. Průšek se ale rozhodl jít standardní cestou a v roce 1948 prezident republiky Edvard Beneš ho jmenoval řádným profesorem téhož oboru (Mádlová, Palát, 2011). Díky jeho úsilí a pedagogickému působení vznikla “Pražská sinologická škola”, o které se dnes mluví (Skokánková, 2010).

V roce 1948 byl jmenován úřadujícím místopředsedou nově profilovaného Orientálního ústavu Československé akademie věd. Roku 1949 došlo k významné návštěvě čínské delegace vedené Kuo Mo-žuem, což vedlo k navázání kulturních kontaktů mezi Československem a Čínou. V roce 1950 Průšek vedl českou kulturní delegaci do Číny, kde získal rozsáhlou sbírku moderní čínské literatury pro Orientální ústav. Roku 1952 byl zvolen proděkanem FFUK v Praze a v roce 1953 se stal ředitelem Orientálního ústavu. Tuto funkci vykonával až do roku 1971, kdy byl z politických důvodů nucen ústav opustit (Skokánková, 2010).

Podle Skokánkové se díky Jaroslavu Průškovi a jeho žákům stala Praha v 60. letech jedním z předních center sinologického výzkumu v Evropě. V roce 1968 spolu s Dr. Palátem zorganizoval konferenci evropských sinologů, která byla zrušena kvůli invazi vojsk Varšavské smlouvy. Tato událost byla velkou ranou pro sinologii v Československu. Pražská sinologická škola musela ze dne na den ukončit své činnosti (Skokánková, 2010).

Rok 1971 byl pro profesora Průška plný nepříznivých změn, jelikož musel odejít z postu ředitele Orientálního ústavu. Tento odchod v něm vyvolal strach o budoucnost ústavu i jeho vlastní vědeckou práci. I přes tuto prohru se snažil zůstat optimistický a byl rád, že může dál pracovat jako řadový pracovník, udržovat kontakt s kolegy a studenty a pokračovat ve svém vědeckém bádání (Skokánková, 2010). Po nuceném odchodu Jaroslava Průška z Orientálního ústavu bylo zakázáno publikovat jeho práce a citovat z nich. A jak uvádí Skokánková Průšek velmi těžce nesl, že jeho celoživotní práce byla ohrožena a odmítána. Zpočátku ztratil zájem o dění kolem sebe. Po čase se však začal znovu zajímat o vývoj v sinologii. Jeho zdravotní stav se ale zhoršoval, což vedlo k jeho náhlé smrti 7. dubna 1980 (Skokánková, 2010).

2.1. Dílo Jaroslava Průška

Jaroslav Průšek patřil mezi průkopníky ve studiu čínské lidové, středověké a moderní literatury. Jeho významné práce zahrnují *Chinese History and Literature*,

Collection of Studies, Literatura osvobozené Číny a její lidové tradice, Umělá literatura a lidová slovesnost v Číně a Slovník spisovatelů. Asie a Afrika (Mádlová, Palát, 2011).

Nicméně jeho první uveřejněnou studií byly biografie významných čínských osobností z konce 19. a začátku 20. století, jako jsou císařovna Cch'-si a Sunjatsen, začleněné do encyklopedického díla *Tvůrcové dějin*, vydaného v roce 1936. Postupně se v dalších publikacích začal zabývat o problémy moderní Číny. Přeložil povídky od Lu Süna, jednoho z nejvýznamnějších spisovatelů moderní Číny – *Vřava*, které je považováno za jeden z prvních překladů tohoto díla, a navíc sám Lu Sün k němu napsal předmluvu (Skokánková, 2010).

Jak ukázala Skokánková další Průškovy studie byly určeny již pouze pro odborné čtenáře, zkoumají různé aspekty vypravěčské tvorby. V roce 1940 přeložil jedno ze základních čínských filozofických děl, *Hovory Konfuciovy*, doplněné studií o tomto významném čínském mysliteli a jeho éře. Ve stejném roce vydal také svazek v rámci knižní řady *Dějiny lidstva*, které poskytují přehled starých a středověkých dějin Číny. V roce 1940 rovněž spatřila světlo Průškova nejznámější kniha – vzpomínky na jeho pobyt v Číně, *Sestra moje Čína*. Toto dílo se odlišoval od běžné reportážní formy a místo toho nabízel pohled na neklidné události v Číně třicátých let a zároveň poutavou cestu do méně známých částí čínské kultury (Skokánková, 2010).

Zároveň zkoumal tradiční literární žánry, například ve svém díle "The Origins and the Authors of the Hua-pen", a podrobně analyzoval vznik a vývoj čínské civilizace a kultury ve svých publikacích jako *Dějiny Číny, O čínském písemnictví a vzdělanosti, China and the Northern Barbarians a Několik poznámek o čínském malířství*. Mádlová a Palát zdůrazňují, že Průšek také vydal první učebnici čínštiny s názvem *Učebnice hovorové čínštiny* a překládal mnoho děl z čínské literatury. Mezi lety 1976 a 1980 byly v zahraničí vydány výběry z jeho prací, jako například *Studies d'Histoire et de Littérature Chinoises Offertes au Professeur Jaroslav Průšek, Modern Chinese Literature in the May Fourth Era a The Lyrical and the Epic: Studies in Chinese Literature* (Mádlová, Palát, 2011).

3. Historický kontext Číny od Dlouhého pochodu ke vzniku Čínské republiky

Tato kapitola se zabývá historickým kontextem Číny v období od Dlouhého pochodu až po čínskou občanskou válku. Obsahuje tři klíčové události v dějinách moderní

Číny: Dlouhý pochod, japonská invaze na Čínu a občanská válka mezi Kuomintangem (KMT) a Komunistickou stranou Číny (KSC). Tyto podkapitoly jsou zásadní pro porozumění situace v Číně v době, kdy ji navštívil Robert Payne, autor cestopisu “Cesta do rudé Číny”. Payne se opakovaně vrací k tématu Dlouhého pochodu, zejména v rozhovorech se starými revolucionáři. Japonská invaze je sice v díle zmíněna spíše okrajově, přesto však tvoří politický kontext tehdejší Číny. Zvláštní pozornost věnuju čínské občanské válce, která probíhala právě v době Payneovy návštěvy Jen-anu.

3.1. Dlouhý pochod

V roce 1930 začala Kuomintangská kampaň proti Komunistické straně Číny. První čtyři útoky odrazili, avšak páté tažení kvůli výrazné přesile Kuomintangu donutilo komunisty opustit jejich základnu a zahájit dlouhý pochod (Jocelyn, McEwen, 2006). Dlouhý pochod tedy představoval vojenskou operaci a ústup KSC přes celou zemi; začal na konci roku 1934 a skončil o rok později. Dlouhý pochod vždy vyvolával dojem zázraku, přeci jen překonali deset tisíc kilometrů za rok (Fairbank, 2008). Tato událost se stala základem zakládajícího mýtu komunistické Číny a inspirovala mnoho mladých Číňanů ke vstupu do komunistické strany koncem 30. a začátkem 40. let (Shuyun, 2008).

Jižní Čína je oblastí s rozmanitým terénem, který zahrnuje jak větší, tak menší kotliny, obklopené horskými pásmy. Tyto oblasti jsou zalidněné pláněmi, zavlažovanými potoky a řeky, které pramení z nehostinných hor. Během pochodu jihozápadní Čínou museli komunisté překonávat řeky a hory, vyhýbat se planinám, kde bylo málo cesty pro motorová vozidla. Trasa Dlouhého pochodu často vedla strmým terénem, většina táhla do kopce a zase dolů, a jen zřídka šli po rovině. Vůdci byli často vzhůru po celou noc, řešili zpravodajské, personální, logistické a strategické záležitosti jako přípravu na boj nebo na další den pochodu. Komunističtí vůdci měli své osobní strážce a pomocníky podobně jako v tradiční armádě, což jim ušetřilo starosti navíc. Stejně jako Američané ve válce proti Japoncům, i oni využívali tajné zpravodajské zdroje. Díky svým přijímačům se dozvěděli víc o kuomintangských armádách než tyto o komunistických. Komunističtí vůdci měli své osobní strážce (Fairbank, 1998).

První měsíce pochodu však byly pro komunisty katastrofální z vojenského hlediska. Byli vystaveni neustálému bombardování z Čankajškova letectva a opakovaným útokům pozemních jednotek (Encyclopaedia Britannica, 2024).

Hlavním problémem Dlouhého pochodu byla cílová destinace; kam a kdo by měl komunisty vést. KSC potřebovala oblast, jež by mohla snadno kontrolovat a organizovat, a ideálním místem pro komunisty by bývala provincie Jün-nan, ta však byla v té době pod

vládou militaristů a bylo zřejmé, že by se jen tak nenechali vytlačit (Fairbank, 1998). Obrat nastal v roce 1935 na konferenci Cun-i v provincii Kuej-čou, kde Mao Ce-tung získal dostatečnou podporu, aby upevnil své dominantní postavení ve straně (Fairbank, Goldman, 2006). Pod Maovým vedením se pak vydali na severozápad, směrem k sovětským hranic a oblastem okupovaným Japonci, kde bylo bezpečí (Encyclopaedia Britannica, 2024). Nakonec si tedy komunisté vybrali Jen-an a Šen-si (Fairbank, 1998). [viz příloha č.1]

Zpočátku se Dlouhé pochodu zúčastnilo přibližně sto tisíc lidí, ale když Mao Ce-tung v říjnu 1935 dorazil do severního Šen-si, zbylo z jeho armády pouhých čtyři až osm tisíc (Encyclopaedia Britannica, 2024). Během pochodu někteří komunisté uprchli, ale většina pohřešovaných padla v boji, podlehla nemocem či zemřela hlady. Rudá armáda však přesto dokázala dosáhnout svého cíle – najít novou základnu v oblastech mimo kontrolu Kuomintangu (Jocelyn & McEwen, 2006).

3.2. Válka proti Japonsku (1937-1945)

Kořeny tohoto konfliktu sahají až do roku 1931, kdy Japonsko napadlo a obsadilo Mandžusko na severovýchodě Číny. Tento akt agrese motivovaly japonské expanzionistické ambice. Mandžuská krize však byla pouhým předstupněm k rozsáhlejšímu konfliktu, který propukl o šest let později (Winklerová, 2009; Paine, 2012).

Válka začala incidentem na mostě Marca Pola v červenci 1937, který Japonsko využilo jako záminku pro rozsáhlou vojenskou akci (Mitter, 2013). Tímto krokem Japonci jen posílili rostoucí nacionalismus v Číně. Japonští historikové to hlavně vnímali jako pokračování mandžuských dobytelských tradic z roku 1644, zatímco japonští modernizátoři v hlavním městě považovali Japonsko za mesiáše, jenž by Čínu vyprostil ze zaostalých tradic (Fairbank, 1998).

Čínské síly pod vedením Čankajška zpočátku utrpěly řadu porážek. Japonci obsadili Peking, Tiencin a další klíčová města v severní Číně. Poté Japonci obrátili svou pozornost k oblasti kolem dolního toku Jang-c' a zaměřili se především na dvě důležité čínské metropole, Šanghaj a Nanking. Čankajšek do jisté míry i doufal, že může porazit japonské jednotky v Šanghaji, jelikož tam měl početní převahu. Zároveň doufal, že by boj o Šanghaj mohl do konfliktu zatáhnout i západní mocnosti, které tam měly své hospodářské zájmy. Útok na Šanghaj začal v srpnu 1937 (Paine, 2012). Čankajšek tedy proti Japoncům postavil své nejlepší vojáky, kteří se nenechali jednoduše porazit. To ale vedlo k obzvláště brutální odvetě japonských sil, což způsobilo těžké ztráty mezi civilisty. Šanghaj, těžce poškozena, kapitulovala 12. listopadu. Japonští velitelé pevně věřili, že

pokud obsazení Pej-pchingu a Šanghaje nezpříčinilo pád kuomintangské vlády, dobytí jejího hlavního města Nankingu jistě přinese čínskou kapitulaci (Winklerová, 2009).

Nanking odolával japonským náletům již od srpna roku 1937 (Paine, 2012). Vedení války převzal císař 1. prosince, což způsobilo postup japonské armády na Nanking. Během postupu japonských jednotek k Nankingu docházelo k drancování, znásilňování a vraždění. Například dva japonští podporučíci soutěžili v tom, kdo dříve usmrtí sto Číňanů. Japonci nabídli 2. prosince příměří za určitých podmínek, které Čankajšek přijal, jenže Japonci záhy své požadavky změnili a zpřísnili. Tím se čínská vláda dostala do zoufalé situace, což jen prohloubilo její nenávist vůči Japonsku. Dne 7. prosince Čankajšek s vládou opustil Nanking a přesunul se do Chan-kou. V tuto chvíli na obranu města zůstalo přibližně tři sta tisíc vojáků (Winklerová, 2009).

Po krátkém obléhání Nanking padl 13. prosince. Situace v Nankingu byla překvapivě klidná. Většina rezidentů bývalého hlavního města uprchla, ale část obyvatelstva zůstala a s nadějí očekávala uklidnění situace; někteří dokonce vítali japonské vojáky. Situace se však brzy eskalovala poté, co začaly japonské jednotky pátrat po čínských vojácích, kteří se ukrývali v bezpečnostní zóně. Japonci slíbili, že pokud se čínští vojáci dobrovolně vzdají, bude s nimi zacházeno jako s válečnými zajatci, jenže tento slib nedodrželi. Druhý den se několik tisíc vojáků vzdalo, avšak Japonci je spoutali a trénovali na nich své nováčky. Mrtvá těla potom polili benzínem a zapálili. „[...] Japonští vojáci přicházeli za bílého dne, aby kradli peníze a znásilňovali. Na ulicích bylo mnoho lidí, které Japonci ubodali k smrti, dokonce i v bezpečnostní zóně. Ještě více [jich bylo zabito] mimo [zónu]; nikdo se odváží jít ven. Většina mrtvých jsou mladí muži.“ (Mitter, 2013, s. 137).

Dobytí Nankingu tedy doprovázely rozsáhlé válečné zločiny japonských vojáků na civilním obyvatelstvu. Japonské jednotky povraždily údajně až tři sta tisíc čínských civilistů a zajatých vojáků. Nikdo neunikl této tragédii; ženy muži i děti čelili znásilňování a dalším krutostem, jako mučení či pohrbívání zaživa. Nanking byl pod japonskou správou až do kapitulace Japonska. (Winklerová, 2009; Paine, 2012). Později se tato událost stala známou jako Nankingský masakr. Mnoho čínských žen bylo ve stejné době nuceno k sexuálnímu otroctví. Přesný důvod, proč japonská armáda zvolila tak krutou taktiku není znám. Je možné, že se jednalo o akt vzteku a zoufalství, protože vojenští lídři zpočátku věřili, že nad Čínou zvítězí za pouhé tři měsíce. (Cucchisi, 2002)

Obrat ve válce nastal po vstupu Spojených států do druhé světové války v roce 1941 po japonském útoku na Pearl Harbor. (Paine, 2012) Spojené státy poskytly Číně v poslední fázi války, tedy od roku 1944 do srpna 1945 materiální pomoc. Převážely

válečné materiály z Indie a trénovaly čínské piloty a mechaniky. To vedlo ke společnému bombardování japonských pevností. Japonsko nakonec přijalo podmínky a kapitulovalo v září 1945 krátce poté, co na něj Spojené státy svrhly atomové bomby na Hirošimu a Nagasaki (Encyclopaedia Britannica, 2024). Porážka Japonska nicméně nepřinesla mír, protože velmi brzy propukla občanská válka mezi nacionalisty a komunisty.

3.3. Občanská válka v Číně (1945-1949)

Čínská občanská válka byla rozhodujícím konfliktem, který určil budoucnost Číny na mnoho desetiletí. (Westad, 2003). Proti sobě stály Kuomintang a Komunistická strana Číny. Obě strany usilovaly o kontrolu nad celou Čínou (Lynch, 2010). Během druhé čínsko-japonské války byla Čína rozdělena na nacionalistickou část pod vládou Kuomintangu, komunistickou část a oblasti obsazené Japonci. I přes příměří mezi KMT a KSČ (jednotná fronta) došlo k mnoha konfliktům. Po kapitulaci Japonska se v roce 1945 konflikt mezi KMT a KSČ opět rozhořel (Encyclopaedia Britannica, 2024).

V Číně byl relativní mír od japonské kapitulace až do června 1946. Oficiálně bylo sice příměří, ve skutečnosti to však znamenalo, že se obě strany připravovaly na občanskou válku (Lynch, 2010). Občanská válka se zpočátku vyvíjela příznivěji pro nacionalisty, kteří měli po kapitulaci Japonska výraznou převahu v počtu vojáků i ve výzbroji. (Paine, 2012)

Mao Ce-tung dokázal využít japonské invaze a krátkého příměří s Kuomintangem ve prospěch komunistů. Během invaze měli komunisté značnou výhodu nad Kuomintangem díky tomu, že měli svoji základnu v Jen-anu, hluboko ve vnitrozemí, což jim umožnilo vyhnout se přímé konfrontaci s japonskou armádou na začátku války, která začala na čínském pobřeží (Cucchisi, 2002). Komunisté si uvědomili, že na čínském venkově existuje mocenské vakuum, a snažili se je zaplnit. Zaměřili se na získání důvěry místního obyvatelstva, z něhož rekrutovali většina vojáků, zatímco nacionalisté i Japonci spoléhali především na vojenskou sílu (Paine, 2012). Tuto strategii úspěšně uplatnili jak v severní, tak i v severovýchodní Číně. Občané reagovali na vlastenecké výzvy a podporovali komunistická hesla o sociální revoluci (Fairbank, 1998). Jak zdůrazňuje van de Ven (2003), Mao Ce-tung vybudoval nejen silnou armádu, ale i disciplinovanou stranickou organizaci s propracovanou strukturou a jasnou ideologií.

Čankajšek na druhé straně setrval ve zastaralém stylu vedení války, zaměřoval se na udržení dobytých hlavních měst provincií místo toho, aby podnikal akce proti komunistům ze strategicky výhodnějšího údolí řeky Jang-c'. Dalším důvodem neúspěchu byla tehdejší čínská ekonomická situace. Inflation rapidně rostla spolu s masivním tisknutím bankovek, vysokým procentem nezaměstnaných lidí a nesmyslným zvyšováním daní a

rekvizic. Kromě toho kuomintangská vláda nevybudovala dobré vztahy se svými občany a opomíjela jejich potřeby, což vedlo ke ztrátě jejich podpory. Další chybou bylo odmítání a potlačení mírového hnutí, které nebylo nějakým způsobem spojeno s komunistickou stranou, jak tvrdil Kuomintang (Fairbank, 1998).

První fáze občanské války v letech 1946-1947 přinesla řadu vítězství pro KMT, kteří obsadili velké množství měst na severu Číny. Nedokázali však efektivně kontrolovat venkov, kde operovali komunističtí partyzáni. Jejich překvapivé protiútoky a vyhýbání se rozhodujícím bitvám postupně oslabovaly sílu a morálku Kuomintangu (Westad, 2003). V dalších měsících komunisté systematicky dobývali opěrné body Kuomintangu. (Paine, 2012). Na přelomu let 1948-1949 Mao Ce-tungova armáda ovládla Peking, poté rychle zahájili postup na jih. (Lynch, 2010; Paine, 2012; Westad; 2003)

Čankajšek již nějakou dobu uvažoval o útěku a hledal místo, které by sloužilo jako útočiště, odkud by mohl obnovit svou stranu a opět získat moc. Ideálním místem se ukázal Tchaj-wan. 1. října 1949 Mao Ce-tung v Pekingu vyhlásil vznik Čínské lidové republiky, zatímco Čankajšek ztrácel kontrolu nad celou Čínou a 10. prosince 1949 uprchl z Čcheng-tu na Tchaj-wan. Zpět do Číny se již nikdy nevrátil. Tímto lze říci, že občanská válka oficiálně skončila (Lynch, 2010; Westad 2003).

4. Metodologie a definice reprezentace

Metodologie, jež používám pro analýzu knihy *Cesta do rudé Číny* je primárně kvalitativní, což zahrnuje důkladnou znalost pramene a zahrnuje interpretaci jeho obsahu a výběr relevantních pasáží a citací k podpoře argumentů. Zasazení díla od Roberta Paynea do širšího historického a politického kontextu poválečné Číny, umožňuje hlubší pochopení Payneova vnímání a popisu země.

Místo chronologického přístupu je analýza strukturovaná tematicky, zaměřuje se na hlavní témata knihy, jako jsou krajina, architektura, charakteristika lidí, politické myšlení a modernizace. Důležitou součástí metodologie je analýza reprezentace Číny v očích Roberta Paynea. Budu se rovněž zaměřovat na to, jak Payne zobrazuje severní Čínu, její obyvatelé pod komunistickou vládou, prominentní postavy komunistické strany Číny. Budu se věnovat detailní textové analýze, zkoumat Payneovy jazykové prvky a stylizaci.

V hlavní části se používá často komparativní přístup, který srovnává koncepty jako divokost a civilizovanost, zaostalost a modernitu čínské společnosti. Toto srovnání pomáhá odhalit kontrasty v reprezentaci Číny.

Ve své bakalářské práci se budu zabývat pojmem reprezentace, tak jak ji definoval Stuart Hall ve své knize *REPRESENTATION Cultural Representations and Signifying Practices*. Hall chápe reprezentaci jako základní prvek při studiu kultury, který propojuje význam a jazyk.

V kontextu Payneova díla můžeme chápat reprezentaci jako proces, kterým se autor pomocí jazyka vyjadřuje význam svým zkušenostem v Číně. Prostřednictvím svého cestopisu pak tyto významy předává čtenářům. Jeho účinnost zavěsí na sdíleném jazykovém a kulturním kontextu mezi Payneem a čtenáři. Vzhledem k odlišnostem mezi západní a čínskou kulturou, vznikají v Payneově díle reprezentace jinakosti, tedy toho, co autor vnímá jako odlišné či cizí v čínské kultuře. Analýza *Cesty do rudé Číny* nám poskytuje jedinečný vhled do způsobu, jakým evropský pozorovatel vnímal a interpretoval čínskou kulturu a společnost. (HALL, 1997)

5. Analýza knihy *Cesta do rudé Číny* od Roberta Paynea

Cesta do rudé Číny od Roberta Paynea přináší jedinečný pohled na oblasti Číny, které ovládali komunisté krátce po druhé světové válce. Na začátku občanské války se Payne rozhodl, že pojedje do Jen-anu, centr tehdejší čínské komunistické revoluce. Jeho cílem je získat nezkraslený obraz “rudé Číny”. Payne si chtěl vytvořit svůj vlastní názor na základě vlastní zkušenosti, pochopit politické myšlenky “rudé Číny”, její kulturu a obyčejné lidi a prozkoumat možnosti, jak zastavit občanskou válku, která bez pochyby Čínu roztrhá na kousky.

Paynova cesta začíná v Pekingu, který ho okouzljuje svou historií, architekturou i životem lidí. Payne však poznává jiný svět, když dorazil do Jen-anu – svět, který je drsnější a vyprahlejší, ale majestátné hory a údolí severní provincie Šen-si, kde se ve skalních jeskyních a hliněných domcích ukrývá komunistická metropole ho brzy uchvátí. Payne je překvapen skromností a odhodlaností zdejších vůdců i prostých lidí, kteří sice mají drsné a kruté podmínky, jsou odříznuti od světa a čeká je občanská válka, navzdory tomu všemu, budují základy nového života, nové společnosti.

V Jen-anu navštěvuje Payne důležité instituce jako jsou například tiskárny vydávající komunistické noviny, nemocnice, univerzity a věznice. Setkává se s aktivními mladými studenty a vojáky, pro které se stala budování nové společnosti životním posláním, s respektovanými čínskými učiteli jako Tching-ling a s komunistickými vůdci jako Ču-te či Mao Ce-tung, se kterými vedl vášnivé debaty o budoucnosti této země. Z Jen-anu se následně posouvá do Kalganu, významného průmyslového města. Je fascinován tempem změn tohoto města a všimá si rovněž přetrvávající chudoby a politické kontroly.

Cesta do rudé Číny není pouze knihou, která se snaží seznámit čtenáře o přelomovém okamžiku moderních čínských dějin, ale je to především kniha, která se snaží představit Čínu z jiného pohledu, snaží se porozumět cizí kultuře a proniknout pod povrch občanské války a ideologií k podstatě lidskosti.

5.1. Krajina a architektura

Robert Payne ve svém líčení čínské krajiny a architektury vytváří bohatý a jedinečný obraz, který nejen představuje realitu této země, ale i její historii, kulturu a probíhající společenské změny. Popis krajiny a architektury v oblasti Šen-si provádí celou Payneovu knihu.

Payne také pozoruje, jak komunistické hnutí přizpůsobilo svůj způsob života místním podmínkám. Využívání jeskyní nejen jako obydlí, ale i jako kanceláří a veřejných prostor ukazuje efektivní přístup k využívání omezených místním zdrojům. Právě tato schopnost přizpůsobit se místním podmínkám Payne vnímá jako klíčový prvek úspěchu komunistů v severní Číně.

Jeho popisy jsou plné kontrastu a často ukazují rozlehlost a rozmanitost Číny. Payne například píše: „Tyto hory jsou pastviny. Cítili jste chudobu toho kraje a zarážely vás bílé jizvy na kopcích, kudy kdysi tekly řeky a kde se opět na podzim objeví, třebaže teď v nich není po vodě ani památky.“ nebo „[...] jste byli mezi žlutými, hrbatými kopci v Šen-hsi. Byli jsme v oblasti spráše, jež je tou neúrodnější půdou, když je dostatečně zavlažována“ (Payne, 1948, s.10). Tento popis vyvolává snad pocit drsnosti, ale zároveň i jisté krásy. Payne také porovnává úrodnou, obdělávanou a neúrodnou krajinu. Takové porovnání představuje rozmanitost čínské krajiny, ale také může symbolizovat rozdíly mezi rozvinutějšími a zaostalými oblastmi země.

Vedle krajiny Payne rovněž věnuje značnou pozornost architektuře, soustředí se především na několik významných typů staveb – chrámy a pagody, jeskyně a japonské svatyně. Každý z těchto typů popisuje s určitým akcentem na jeho jedinečné rysy a kulturní význam.

Japonská svatyně v Kalganu je popsána detailně a popis je bohatý na kontrasty, které odrážejí složitou historickou situaci v poválečné Číně. Payne zdůrazňuje umístění svatyně – „Působilo to podivným dojmem, když jste si uvědomili, že jste v srdci Číny, v městě, jímž prochází Veliká zeď a z něhož Japonci dávno uprchli, a když jste zjistili, že svatyně tu stále ještě stojí.“ (Payne, 1948, s. 124), tím utváří kontrast mezi čínským prostředím a japonskou svatyní a akcentuje neobvyklost jejího výskytu. Tuto cizorodost projevuje i tím, když popisuje, že očekával každou chvíli, že se objeví japonský kněz. Payne popisuje, že svatyně „stále ještě ovládala celou krajinu“, což ukazuje její postavení v Kalganu i po kapitulaci Japonců. Může to vlastně naznačovat, že v Kalganu potažmo v Číně přetrvává vliv japonské okupace, i když válka skončila. Payne se k japonské svatyni nějak kriticky nestaví. Je patrné, že se Payne o násilí a utlačování ve svém cestopisu moc nezmiňuje, ovšem to neznamená, že s tím souhlasí, naznačuje však, že je nekonfliktním, optimistickým člověkem.

Pagodu a Chrám popisuje Payne podobným způsobem, ale samozřejmě s větším důrazem na čínskou kulturu a historii. Všechny pagody v Číně jsou postavené na vrcholu

hor, zmiňuje se o tom, jak pagoda propůjčuje důstojnost hoře. Zdůrazňuje, jak pagoda zvýrazňuje její okolí a přitahuje pozornost lidí a dělá tu horu hezčí.

Pagoda pro Paynea představovala starou a bohatou tradici, popsal ji jako „úplnou a dokonalou ve své osamocenosti“ (Payne, 1948, s.27). Na druhé straně popisuje chrám jako „nejošklivější věc v tomto půvabném údolí.“ (Payne, 1948, s.27.). Tento kontrast snad naznačuje úpadek některých náboženských staveb a duchovního života v Číně s příchodem nové éry, tedy změny politické, ekonomické, kulturní a průmyslové.

Jedním z nevýraznějších „staveb“ v knize *Cesta do rudé Číny* jsou jeskyně, tato jedinečná forma bydlení představuje přízřivost místních občanů na drsné přírodní podmínky a omezené zdroje. Když se Payne vydal na cestu, aby našel nějakou tu jeskyni, zjistil, že se jedna z nich stala centrem politické a mediální aktivity. Byla to tiskárna pro komunistický časopis *Deník osvobození*. Jeskyně nesloužila pouze jako tiskárna, ale rovněž jako sklad papírů a tiskařských potřeb. Payne uvidí, že jeskyně „nebyly vyhloubeny v losessu, ale ve skále; a z každé stěny na vás shlížely sochy Buddhů.“ (Payne, 1948, s. 80). Takové neobvyklé spojení náboženského prostoru a mediální, ideologické, průmyslové aktivity vytváří obraz propojení starého a nového. Využívání těchto náboženských prostorů by ve staré době bylo nepředstavitelné, může to být vysvětlené jako symbol měnící se společnosti. Čína, sice pomalu, ale jistě procházela obrovskou proměnou, to ovšem znamená, že tradiční hodnoty čínské společnosti byli postupně vytlačovány, zatímco nové koncepty a hodnoty získávaly na významu.

Payneova pozornost obzvlášť zachytila Jeskyně deseti tisíc Buddhů. Toto místo ho zcela fascinovalo, jelikož nikdy neměl příležitost vidět tyto sochy v jejich původním prostředí. „Podivně vás to vzrušovalo, když jste našli Buddha zde. Nikdy jsem neviděl tyto sochy na jejich původních místech.“ (Payne, 1948, s. 81). Jeskyně je pozoruhodná svou architekturou. Je popsána jako rozsáhlý čtvercový prostor, plné sochami Buddhů. Payne zdůrazňuje jejich zachovalost, včetně stopy původních barev. Zajímá se o uměleckou hodnotu těchto soch, a je zřejmé, že má hluboký respekt k čínské kultuře. Od začátku svého popisu sice naznačuje kontrast mezi starým a moderním, ale když se zmiňuje o objevy Aurela Steina v poušti Gobi, které prokázaly, že buddhističtí mniši byli mezi prvními, kdo používal tisk, tak naznačuje, že se vlastně nic nezměnilo „[...]první lidé na světě, kteří užívali tisku, byli buddhističtí kněží, jak to objevil Aurel Stein v Gobi, a možná, že se víc než tisíc let předtím, než sem přišli komunisté, byly v těchto jeskyních rovněž zásoby papíru a tiskařské stroje.“ (Payne, 1948, s. 81).

Velká čínská zeď tvoří zajímavou část v Payneových popisech. Vytváří to poměrně silný kontrast mezi její historickou významností a současným vzhledem. Payne si všiml Velké zdi při letu zpět do Pekingu je nejprve popsána takto: „A tam, v dáli, jako tajemná bílá nit, barvící vrcholky hor, byla Velká zeď. [...] Ale teď, jak rostla a stávala se určitější – tenké, bavlněné vlákno se začínalo jevit jako tenká, jemně tkaná šňůra – [...].“ (Payne, 1948, s.181). Toto líčení vyvolává pocit jemnosti a křehkosti při pohledu z výšky, kontrastuje s historickým významem Velké čínské zdi. Jak píše Payne, „[...]“, bude vidět tuto tenkou, jemnou krajku, která byla kdysi dost mocná, aby zadržela všechny útočníky“ (Payne, 1948, s.182), naznačuje tím, že i Čína byla kdysi mocná, avšak dnešní Čína (v roce 1946) byla slabá a křehká jako Velká zeď pozorovaná z ptačí perspektivy.

5.2. Lidé

Značnou část Payneova díla tvoří popisy setkání a rozhovorů s různými lidmi. Od prostých sedláků přes vojáky a partyzány až po představitele čínské komunistické strany jako je Mao-Ce tung či Ču-te. I když Payneovy popisy čínského lidu neprojevuje vyloženě negativní orientalistické stereotypy, přesto v nich můžeme poznat jisté stereotypické tendence. Orient je dle západního mínění něco zaostalého, barbarského, iracionálního a potažmo nebezpečného, zatímco západ je protikladem orientu a reprezentuje pokrok a racionalitu (Said, 2008). Avšak Payneův zájem o osudy a názory obyčejných Číňanů a jeho obdiv k odolnosti čínského lidu ho odlišuje od jiných západních kolegů, kteří kdysi navštívili tuto zemi, jejichž motivy byly často kontroverzní. V této kapitole se budu podrobněji věnovat tomu, jak Payne popisuje různé skupiny lidí, s nimiž se setkává.

5.2.1. Prostí lidé

Payne při popisu prostých Číňanů, se kterými se setkává během své návštěvy severní provincie Šen-si, se především zaměřuje na jejich fyzický vzhled. Všimá si, jak životní styl těchto lidí ovlivňuje jejich tělo, tvář i vlastně chování a jednání. Převážně se zmiňuje o rolnících či lidé, kteří zejména mají zemědělství jako svou profesi, přeci tehdejší Jen-an ještě zdaleka nebyl průmyslovým městem a většina obyvatel byli venkovani. Opakovaně se vrací k motivům jako opálenost kůže od slunce, která je pro většinu venkovského života charakteristická. „Všichni byli ožehnuti sluncem, protože v těchto údolích, s výjimkou slují, je málo stínu a většina mužů tráví svůj život v polích.“ (Payne, 1948, s. 62) Zdůrazňuje však, že navzdory drsným podmínkám si lidé uchovali jistotu důstojnost a hrdost.

Obyvatelé Jen-anu, které Payne potkává, se vyznačují robustní stavbou těla. Jsou dobře stavění a jejich vzhled autorovi připomíná staré řezby z dob dynastie Liang, zobrazující prince a kněze. To naznačuje, že tito lidé si uchovali fyzické rysy, které jsou typické pro obyvatele Číny, jelikož provincie Šen-si byla vždy kolébkou čínské civilizace. Payne si všímá i rozdílů ve vzhledu mezi jednotlivými provinciemi. V S'-čchuanu jsou lidé štíhlejší a mají užší rty. V Kchun-mingu mají barmskou krev a vysedlejší lícní kosti. Obyvatelé Chu-nanu vypadají pochmurněji, když se zrovna neusmívají.

Zmiňuje se také o tom, že většina mužů v Jen-anu mají typickou severskou tvář. Uvádí, že mají tváře „[...] s hlubokými rýhami, hranatými čely a hezkými rysy.“ (Payne, 1948, s. 62) Svoji pozornost však Payne brzy věnuje různorodosti fyzických rysů a všímá si vyššího výskytu atraktivních lidí, kterou považuje za důsledek historického mísení různých etnik a kmenů v Jen-anu. Častěji a častěji se setkával s muži, jež měli orlí rysy, tmavší pleť a vyšší postavu, to vše jsou znaky, že jsou potomci tureckých kmenů ze severu. Vnímá tuto diverzitu jako obohacení a známku přizpůsobivosti Číňanů, která se v průběhu svých dějin dokázala adaptovat měnícím se okolnostem a vstřebat nové vlivy.

Co se týče stavby těla u mladých lidí, zejména studentů, popisuje jako vysoké a dobře stavěné, s červenými tvářemi, a sebevědomým vystupováním. Obdivuje jejich zdravý vzhled, kterou připisuje aktivnímu životnímu stylu a dobré stravě.

Při popisu lidí Payne věnuje značnou pozornost oblečení. Všímá si, že „všichni“ nosí stejné šaty, od studentů přes sedláky až po představitelů komunistické strany. Jak píše, „[...] všichni nosili tutéž modrou uniformu; je to ovšem sotva uniforma, protože je to týž šat, jaký nosí sedláci v polích – modrá čapka, modrý kabát, modré kalhoty a sandály.“ (Payne, 1948, s. 126). Poznamenává, že tento jednotný styl oblékání vytváří dojem rovnosti, a že absence nápadných oděvů mu umožňuje soustředit se na tváře a výrazy lidí.

Je třeba ale zmínit, že se Payne věnuje i tradičním oděvům, které občas zahlédl při slavnostních příležitostech, jako jsou svatby nebo taneční festivaly. Popisuje krásně zdobené hedvábné šaty a pestrobarevné kostýmy tanečnicků jako připomínku bohaté kulturní tradice Šen-si.

5.2.2. Prominentní lidé – Mao Ce-tung a Ču-te

Paynovo líčení představitelů komunistické strany Číny patří k nejpoutavější částí knihy *Cesta do rudé Číny*. Snaží se zachytit i vnitřní vlastnosti a podstatu těchto osobností, nikoli jen vnější fakta jejich fyzického vzhledu. Zvláště detailní a barvitě jsou jeho popisy Mao Ce-tunga a Ču-teho.

Payne viděl Maa v den jeho příchodu, sice jen na chvíli, ale zaznamenal, že vypadá statně a zdravě ve svých modrých bavlněných šatech, s opálenou tváří a širokýma rukama. Když Payne čirou náhodou poktal Mao Ce-tunga, potřeboval oddech od zbytečně dlouhé divadlení hry a tak tu hlavu začal zkoumat: „Byla to dobrá hlava a neobyčejně výrazná. Ramena vypadala mohutně a snad proto, že je z Chu-nanu, [...]“. (Payne. 1948, s. 46).

Mao Ce-tung měl brýle s kulatou stříbrnou obroučkou, jemné lícní kosti a ohrnuté, skoro ženské rty. Tyto rysy dohromady podle Payna vytvářejí dojem univerzitního profesra než revolučního vůdce. Všimá si proměny, když si Mao nasadí čepici – v tu chvíli Maovy vyniknou spíše rysy prostého venkovana, jako kulatá selská tvář a opálenou pleť. Maovy ruce přirovnává k rukám sedláka, což naznačuje jeho selský původ a pevné spojení s venkovem.

V rozhovorech si Payne všimá, že Mao Ce-tung dokáže spojovat roli politického a vojenského vůdce s citlivostí básníka a s pracovitostí sedláka. Podle Payna se v Maově osobnosti mísí prvky tradičního vzdělance s moderním. Značnou pozornost pak věnuje Maovu hlasu a způsobu mluvy. Popisuje jeho hlas jako tichý a melodický, ale zároveň schopný velké hloubky, kdy promlouvá s autoritou. Zdůrazňuje také Maovu schopnost rychle přecházet od vážných témat k žertování a chlapeckému chichotání. Tyto rysy vlastně humanizují Maa a přibližují ho jako živého, mnohorozměrného člověka.

Vedle popisu vnějších charakteristik rovněž dedikuje svou pozornost Maovu oblečení. Všimá si, že Mao nosí jednoduchý modrý bavlněné šaty, který se příliš neliší od oblečení obyčejných lidí, tím snad dává najevo svou blízkost a jednotnost s nimi. Payneův důraz na detaily Maova vzhledu či vystupování nám pomáhá vytvořit si živý obraz této postavy a pochopit její charisma a vliv.

Paynův popis Ču-teho, vrchního velitele komunistických armád je neméně detailní než jeho popis Mao Ce-tunga. Payne ho vykresluje jako skromného, přímého a odvážného vojenského vůdce, který si přes své vysoké postavení zachoval určitý blízkost k poddaným a občanům.

Payne popisuje své první setkání s Ču-teem v datlové zahradě, kde bydlí: „Ču-te přicházel po cestičce mezi datlovníky a trochu kulhal; byl oblečen v tmavomodrý bavlněný kabát, modré bavlněné kalhoty a na hlavě modrou čapku. Už se stmívalo. V tomto osvětlení měla jeho tvář barvu starého bronzu, velmi tmavého; byl také menší než jsem očekával. Zašklebil se přátelsky a potřásl si se mnou rukou. Pak jsem si s úžasem povšiml, že se nepodobá svým dřívějším podobiznám; hodně zestárl a poznal jsem ho jenom podle jeho chlapeckého úsměvu a pokriveného nosu.“ (Payne, 1948, s.15)

Tento popis naznačuje Ču-teovu skromnost a neokázalost. Jako vrchní představitel komunistické armády nosí prosté bavlněné oblečení a nemá kolem sebe žádnou vznešenost. Jakmile Payne uviděl Ču-teho, tak si všimá jeho kulhání, které naznačuje stáří a těžký život, jež dosud vedl. V této kapitole následně vyzdvihuje Ču-teův jiskru v očích, což prozrazuje jeho nezkrotného ducha.

Než Payne viděl Ču-teho poprvé na živo, měl hlavě určitou představu o tom, jak Ču-te vypadal, díky fotografiím, které zveřejnili Agnes Smedley a Edgar Snow. Jak již bylo zmíněno, Ču-te se nepodobal těmto fotografiím. Narodil od Maa, který vypadal na 30, tak Ču-te opravdu vypadal na svých 65 let s neholenou tváří a černými, řídkými vlasy. Přirovnává ho ke starému sedlákovi, jež po letech bojů sní o to, aby v datlové zahradě v klidu dožil zbytek života. Při pronášení své řeči si nasadil brýle s kostěnou obroučkou, v tuto chvíli se poměnil ze starého sedláka na starého profesora. To vyzdvihuje Ču-teovu důstojnost a vyrovnanost. Stejně jako u Maa, dokáže propojovat různé role a ukázat svoji diverzitu.

„Nevzbuzoval žádnou představu moci, [...]“ (Payne, 1948, s.16.). Je zřejmé, že Ču-te je člověk, který svou autoritu či postavení nedával najevo. Jeho autorita nevzniká z fyzické síly ani řečnických dovedností, ale z hluboké vnitřní čestnosti a přesvědčení. Ke konci svého rozhovoru s Ču-teem, když už s ním Payne strávil celou noc, řekl Payne: „Zdalo se, že nijak nemiluje moc, a jedinou známkou jeho titulu vrchního velitele bylo to, že příležitostně nosil vybledlý rudý plášť s rozedraným kožišinovým límcem. Nedovete se radostně šklebit jako chlapec, nemáte-li dobré svědomí.“ (Payne, 1948, s.25-26). Tato věta jenom potvrzuje moji analýzu, vydává dojem, že je to člověk, který více naslouchá, než mluví, a který svou přítomností dokáže druhé uklidnit a povzbudit.

„Mluvil velmi klidně a důvěřivě, chraptivým hlasem a někdy v něm zazněl podivný tón znepokojivé ponurosti, jako u člověka, který už ví, že datlové palmy žijí věčně a všichni mužové umírají mladí.“ (Payne, 1948, s.16). Z toho můžeme poznat, že u Ču-te se vyskytuje i hluboká lidskost a soucit. Je zřejmé, že každý život pro něj představuje do jisté míry tragédii, to však nemohu říci, že to tak cítí u svých nepřítel. Zvláště, když se zmínil o tajné policii, tak zvýšil po každé hlas.

Celkově lze říci, že Payneův popis těchto prominentních postav v moderní dějinách Číny, přináší jedinečný vhled do jejich života a poskytují nečekaně lidský pohled na muže, kteří jsou zobrazeni v dnešní době spíše negativním způsobem.

5.2.3. Genderové aspekty při popisu lidí

V této kapitole se budu především zajímat o Payneově stylu popisu mužů i žen. Pokusím se analyzovat, proč Payne zrovna při popisu některých mužů používá slova, které jsou tradičně vnímány jako femininní. Zvláště u Mao Ce-tunga či Ču-teho. Rovněž se pokusím analyzovat jaké rozdíly v líčení má Payne při popisu normálních dívek v porovnání se spisovatelkou Ting-ling.

O Payneově charakterizaci Mao Ce-tunga jsem se zmínil již v předchozí podkapitole, ale schválně jsem vynechal určité elementy při jeho popisu: „Fotografie jsou neupřímné a nedají vám žádnou představu o muži [...], s jemnými lícními kostmi, s ohnutými skoro ženskými rty a se vzezřením universitního profesora.“ (Payne, 1948, s.82). A pokračuje: „Agnes Smedley popisuje, jak byla zaražena jeho zženštilostí. Je úplně pravda, že je v něm určitý rys zženštilosti, který najdeme u všech čínských literátů, takže jejich pohyby jsou lahodné, mluví pečlivě modulovaným měkkým hlasem a zpívají své básně falsetem.“ (Payne, 1948, s.83).

V těchto pasáží Payne popisuje Maovy rty a celkové vystupování jako zženštilé a uvádí to do souvislosti s tradiční rolí čínských učenců. Všimá si několika aspektů Maovy osobnosti i fyzického vzhledu, které považuje za femininní. Naznačuje tím, že v čínské kultuře existuje tradice, která oceňuje u vzdělaných mužů jemnost a do určité míry tu zženštilost, tedy vlastnosti, které západní kultura u svých vůdců spíše nevyžaduje. Tímto Payne představuje, že v Číně převrátili tradiční představu o vůdcích jako o drsných a maskulinních lidech. Ukazuje u Maa, že spojuje ženské i mužské prvky a tím se u něj vyskytuje zvláštní charisma a autorita. Přibližuje západním čtenářům odlišné vnímání genderu v Číně a naznačuje, že čínská kultura nestaví mužské a ženské vlastnosti do takového protikladu jako tehdejší západní kultura. To se projevuje i u popisu Ču-teho: „Něco z téže zženštilosti je i v Ču-teovi; jeho hlas má v sobě něžnost, která by vypadala jako slabost u kteréhokoliv generála ze západu, třebaže žádný generál nebyl siláčtější než Ču-te.“ (Payne, 1948, s. 82)

Autor vykresluje tyto vůdce jako komplexní, rozmanité osobnosti, které propojují různé vlastnosti. Nejsou to na první pohled maskulinní bojovníci, nýbrž muži s určitou jemností a citlivostí. Tato charakterizace přispívá k vytvoření lidštějšího a bližšího obrazu Maa a Čua, což vede k rozboření stereotypních představ o vůdcích v tradičním slova smyslu.

Avšak u mužů, kteří zastávají mocenské pozice jako náčelník štábu či soudce zdůrazňuje projevy autority a rozhodnosti. Vyzdvihuje přirozený respekt, který vzbuzují soudci: „Podle vzhledu to byli nejlepší soudcové, které jsem kdy viděl. Byl tu jeden s šedivým knírkem, dlouhým nosem a neobyčejně výmluvnými rukama – bylo to docela snadné, představit si ho v baretě a v plášti na lavici v Law Courts v Londýně. Jiný se podobal zavalitému starému sedlákově s hranatou tváří, s hranatými rukama a pevným, nestrojeným chováním. Byli to rozumní lidé a instinktivně jste cítili, že rozhodovali o spravedlnosti klidně a rozumně.“ (Payne, 1948, s. 96)

5.2.3.1. Ting-ling a dívky

V knize *Cesta do rudé Číny*, Payne věnuje svoji pozornost i popisu žen a dívek, avšak jeho popis vydává dojem stručnosti a povrchnosti. Omezuje se na vnější charakteristiky, jako oblečení či vzhled: „Bylo tam málo stromů; ženy nosily tytéž bleďmodré kabáty a kalhoty jako muži, a třebaže jste si všimli světlé barvy jejich tváří, byly okamžiky, kdy jste chtěli vzít štětec a nanést na obraz divokou červeň a purpur a karmín.“ (Payne, 1948, s. 102). Na začátku knihy se zase dočteme: „Byl tam lékař, generál, dívka v červené květované sukni a čtyři nebo pět vojáků.“ (Payne, 1948, s. 10).

Payne je však zřejmě fascinován krásou prostých dívek. Zvláště ho zaujaly krásy Jen-anských dívek, u kterých si všiml, že mají “hruškovité” tváře připomínající ideál krásy z dob dynastie Tchang. Je zmatený a diví se, že tato krása ještě existuje. Domníval se, že tento typ krásy již vymizel. Takový přístup může naznačovat, že běžné, obyčejné ženy i dívky nebyly považovány za tolik významné, aby jim byla věnována nějaká větší pozornost. Payneův cestopis vydává tedy pocit, že píše pouze o mužích. Nedostatek detailnější charakteristiky jejich osobnosti, zájmů či schopností může reflektovat dobové vnímání žen jako méně důležitých členů společnosti.

Payne projevuje zvláštní zájem spisovatelce Ting-ling, jeho přístup k jejímu popisu se jeví jako podstatně komplexnější a detailnější. Skutečnost, že jí autor věnuje samostatnou kapitolu, sama o sobě naznačuje její význam v jeho očích. Popisuje nejen její fyzický vzhled, ale i její literární schopnosti a společenský význam. Hlavní důvodem, proč zrovna Payne věnuje zvýšenou pozornost Ting-ling je pravděpodobně obdiv a nadšení „Přál jsem si uvidět paní Ting-ling už do té doby, co jsem přišel do Číny, protože se mi zdálo, že je nejlepší ze všech spisovatelů od doby Lu Sünovy.“ (Payne, 1948, s.144).

Tento rozdíl v přístupu může být připsán několika faktorům. Zaprvé, je Ting-ling známá spisovatelka své doby, měla ve společnosti důležité postavení, což mohlo přirozeně vést k podrobnějšímu popisu. Zadruhé, její vzdělání a literární činnosti mohly s Payneem

rezonovat. „Severní Šen-si je však kolébkou čínského lidu [...]. Tam snad najdu tajemnou a legendární Čínu svých snů – ne Čínu císařů a tanečnic a mramorových paláců, ale Čínu statných, vzdělaných lidí, kteří žijí spořádaným.“ (Payne, 1948, s. 9). Tato věta vystihuje Payneův účel pro svoji cestu do Šen-si, tedy Ting-ling byla pravděpodobně relevantnější pro Payneův narativ o čínské kultuře a společnosti než obyčejné ženy či dívky.

U Ting-ling Payne zdůrazňuje její intelekt a literární schopnosti, přičemž vzhled není v jeho popisu primární, ale když popisuje vzhled Ting-ling, tak ji popisuje jako drobnou postavu „Měří sotva víc než čtyři stopy a šest palců. Když však sedí, zdá se vám, že je vlastně vysoká.“ (Payne, 1948, s. 145). Samozřejmě je možné, že tak doopravdy působí, ale tento kontrast mezi skutečnou výškou a vnímanou může naznačovat Payneův obdiv k Ting-ling. Rovněž zaznamenává detaily jejího obličeje jako její jemné zuby a černé vlasy. Co se týče charakteru tak ji připisuje výraznou osobnost. Zdůrazňuje její klidný a ženský hlas, nepřítomnost gest při mluvení a krásný úsměv typický pro lidi z provincie Chu-nan.

Jak již bylo zmíněno, Payneův popis prostých žen a dívek je stručný a povrchní. Tento přístup může odrážet západní tendenci hodnotit ženy primárně podle fyzické atraktivity. Jeho fascinace „hruškovitými“ tvářemi nenaznačuje pouze Payneovo překvapení, že ještě taková krása existuje, rovněž to naznačuje, určitou tendenci exotizace čínských žen.

Naproti tomu podrobnější popis spisovatelky Ting-ling naznačuje jeho preferenci pro vzdělanější ženy, což může být reflexí západní percepce na orient jako na zaostalou či méně rozvinutou oblast. (Said, 2008). To ovšem můžeme interpretovat tím, že je Ting-ling vnímána jako výjimka, která narušuje stereotypní představy o čínských ženách.

Ačkoli se Payne ve svém líčení Ting-ling zaměřuje primárně na její vnitřní charakteristiky a intelektuál, nelze přehlédnout poznámku o její atraktivitě: „byla jistě neobyčejně přitažlivou dívkou [...]“ (Payne, 1948, s. 145). Toto pozorování indikujeme navzdory důrazu na její intelekt a literární schopnosti, fyzická atraktivita zůstává důležitým faktorem v Payneově popisu.

Je však nutné poznamenat, že Payneův důraz na fyzický vzhled není omezen pouze na ženy, ale vztahuje se i na muže. Vysvětluje, že kvůli podobnému oblečení v tehdejší čínské společnosti, obličejové rysy se staly výraznějšími a tedy jim věnoval větší pozornost.

5.3. Politické myšlení Mao Ce-tunga, Ču-teho a Robera Paynea

5.3.1. Mao Ce-tung

Při rozhovoru s Mao Ce-tungem, Payne poukazuje na to, že za Mao Ce-tungem nepřišel, aby diskutoval o politice „Já jsem však nepřišel, abych mluvil o politice – chtěl jsem získat další jeho básně a přeložit je.“ (Payne, 1948, s.85). Maovo politické myšlení hluboce ovlivňuje jeho literární vzdělání, protože je jeden z mála politických postav, kteří mají pověst literáta. Payne zmiňuje, že Mao je autorem mnoho básní, avšak nerad o nich diskutuje, tvrdí, že jeho básně jsou velice špatné a že je píše jen, aby zabil čas, Payne je ale přesvědčen o jejich kvalitě a považuje je za jedny z lepších básní psaných v té době v Číně.

Jakmile začali diskutovat o politice, Mao změnil svůj hlas, vystupování i výraz „pak se vrátila tvrdost, romantika zmizela a místo ní se objevil chladný mozek [...]“ (Payne, 1948, s. 85). Obvykle se Mao Ce-tung projevuje jako zdvořilý a hodný člověk například při večeri se chtěli lidé bavit o Maovi, ale on naléhal, aby se diskutovalo o Ču-teovi. Rovněž se Payne zmiňuje tom, že Mao napsal *Novou demokracii* a *Koaliční vládu*. Jsou to knihy, které hluboce uchvátili Paynea, a které „[...] dopadají těžce jako kladivo, mají málo literátského půvabu. Byly napsány s ledově chladnou rozvahou a hroživou logikou.“ (Payne, 1948, s.86). Takový popis evokuje dojem respektu, ale především překvapení a souhlasu.

Během rozhovoru s Payneem diskutuje Mao o občanské válce a možnostech jejího ukončení. Mao Ce-tung usiluje o nastolení demokratické vlády, o nastolení koaliční vlády a opakuje, že občanskou válku v Číně nechce. Věří, že jakmile se demokracie v Číně uskuteční, válka skončí a zdůrazňuje odhodlání komunistů bojovat i třeba holýma rukama a nohama, pokud to bude nutné, což ukazuje jeho neústupnost v dosahování svých politických cílů. Vykazuje neochvějnou víru ve svých stoupenců a správnost komunistického hnutí „Nemáme strach, že budeme poraženi, protože poraženi nebudeme,“ (Payne, 1948, s. 87). Tato sebejistota je nepochybně hlavním prvkem jeho charismatického vedení a schopnosti inspirovat své následovníky. Přemýšlení o koaliční vlády naznačuje Maovu ochotu uvažovat o kompromisech, pokud by to bylo v zájmu ukončení dlouholetého konfliktu s Kuomintagem.

Podle Paynea je Mao Ce-tung obětavým a nesobeckým člověkem, protože klade důraz na kolektivní úsilí a odmítá individualismus. V kapitole o Mao Ce-tungovi zmiňuje

Payne o tom, jak Mao nerad mluví o sobě a tvrdí, „že hnutí mezi vesničany, sedláky a dělníky je daleko důležitější než kterýkoli jedinec.“ (Payne, 1948, s. 117)

Maovo politické myšlení je také ovlivněno jeho zkušeností. Mao Ce-tung strávil velkou část svého života v terénu, vedl komunistickou armádu, bojoval v partyzánských bitvách a žil mezi prostými lidmi. Tyto zkušenosti přispívali k formování jeho politického myšlení a formování reformy a strategie, které rezonovali s veřejností.

5.3.2. Ču-te

Narozdíl od Maa, u kterého Paynea zajímal převážně jeho literární díla a básně, tak u Ču-teho Paynea zajímala jeho politický názor na občanskou válku. Rozhovor začíná tím, že se Payne ptá na různé detaily o posledních bitvách a válkách s Kuomintangem. Ču-te klidně na všechno zodpověděl a v podstatě říká, že nemají na výběr než bojovat a odporovat, protože Kuomintang nejen ruší dohody, ale snaží se i o „zachování svého diktátorského režimu nad celou Čínou, [...]“ (Payne, 1948, s. 18).

Ču-te opakovaně zdůrazňoval morální převahu komunistů nad Kuomintangem. Toto je odrazem komunistické víry v morálním rozměru revoluce a je to snaha prezentovat komunistickou stranu jako tou „lepší“ možností. Hrál to velkou roli, protože tato strategie byla zaměřena nejen na získání podpory čínského lidu, ale i západních zemí.

Ču-te rovněž nazval Kuomintang fašisty. Kritizuje jejich metody, zejména využití tajné policie, mučení, vraždění a unášení lidí „Oni jsou fašisti. [...] Oni všude jen vraždí a zatýkají. Všude mají vězení a tajnou policii. Musíme odstranit tajnou policii a musíme mít demokratickou vládu. [...]“ (Payne, 1948, s.17) což naznačuje jeho přesvědčení, že metody Kuomintangu jsou nelegitimní a nedemokratické. Jeho důraz na odstranění tajné policie naznačuje, že je vnímal jako symbol útlaku a nespravedlnosti.

Payne poté, co si poslechl Ču-teovi odpovědi se zeptal na definici čínského komunismu, protože podle Paynea je čínský komunismus jiný než kdekoli jinde na světě. Ču-te řekl, že „čínský komunismus je demokracie plus kapitál.“ (Payne, 1948, s. 22), což je v ostrém kontrastu s tradičním komunismem. Ču-te zdůrazňuje, že čínští komunisté, používají marxistické teorie k analýze sociálních, politických a hospodářských podmínek v Číně. Vysvětluje, že Marxův komunismus je stále pouhým ideálem, proto podporují kapitalistický systém. „Dnes systém, který můžeme uskutečnit – demokracie a svobodný rozvoj kapitálu.“ (Payne, 1948, s. 22).

Z Ču-teových výroků je zřejmé, že zastává podobného názoru jako Mao Ce-tung. Ču-te také považoval demokratickou vládu jako potřebný krok k dosažení míru v Číně. Věřil, nebo alespoň tvrdil, že komunisté usilují o vytvoření skutečné demokratické vlády.

Jak píše, „[...]“, musíme mít demokratickou vládu.“ (Payne, 1948, s. 17) a tento důraz na demokracii byl pravděpodobně upřímný a pravdivý, ale také sloužil jako propagandistický nástroj k získání podpory mezi občany, kteří byli často kritičtí vůči autoritářským tendencím Kuomintangu. Ču-te zdůraznil, že kdyby Kuomintang splnil své sliby, nikdy by k občanské válce nemuselo dojít.

Je také důležité poznamenat, že se mnoho z Ču-teových a Mao Ce-tungových snů a představ ukázalo být příliš optimistických. Ve skutečnosti je tato problematika mnohem komplexnější. Jak již víme, tyto představy o demokracii či koaliční vlády, se nesplnili.

5.3.3. Robert Payne

Robert Payne je novinářem a spisovatelem, který měl tu příležitost osobně poznat Mao Ce-tunga a Ču-teho. Má roli pozorovatele, který se snaží porozumět nejen kultuře a historii, ale i politické situaci Číny. V úvodu knihy *Cesta do rudé Číny* píše Payne „Mým hlavním zájmem byla snaha zjistit, co by bylo možno podniknout, aby se zabránilo občanské válce. Nedíval jsem se na věci stranicky [...] a dosud věřím – že na obou stranách je dost dobrých lidí, kteří budou s to vyřešit všechny spory.“ (Payne, 1948, s. 5). Payne se tedy snaží o objektivní popis toho, co vidí a koho potkával. Právě jako cizí element v této zemi dokázal mluvit o věcech a lidech nezaujatě. Jeho ochota cestovat do komunistických oblastí ukazuje jeho odhodlání získat informace z první ruky a neposlouchat slepě jednu či tu druhou stranu.

Při rozhovoru s Ču-teem navrhuje Payne tři potřebné kroky k ukončení občanské války, z toho můžeme přiblížit Payneovo politický myšlení. V první řadě zdůrazňuje nutnost omezení čínské armády na mírový stav, což odráží jeho mírové stanovisko a určitou pochybnost vůči armádě. Payne argumentuje, že velká armáda v mírovém období není potřeba a může být potenciálně nebezpečná pro čínský lid. Tímto postojem naznačuje, že vidí armádu jako pravděpodobnou hrozbu pro stabilitu a mír v zemi.

Druhý klíčovým faktorem Payneova postoje je jeho důraz na odchod vůdců z obou stran. „Prestiž Aristidova ve starém Řecku byla příliš velká – tak se ho lid zbavil. Myslím, že tomu bylo stejně i s Churchillem. Bylo nutno se ho zbavit.“ (Payne, 1948, s. 19). Payne pomocí umístění tehdejší politické situace do širšího historického kontextu, vysvětluje, že země příliš malinká, aby unesla váhu svých obrovských mužů. Může to naznačovat, že má jisté obavy vůči koncentraci moci v rukou jednotlivců. To vlastně představuje jeho upřednostnění pro demokratickou formu vlády a společnost založenou na občanech, což zdůrazňuje ve třetím faktoru pro ukončení války.

Posledním faktorem Payneova postoje je jeho důraz na svobodné volby podle západního vzoru, konkrétně vyjmenovává Ameriku a Anglii. Tedy dle Paynea politická moc by měla vycházet z vůle lidu, pomocí svobodných a spravedlivých voleb. Věří, že se demokracii daří lépe, když jsou v čele obyčejní lidé. Payneův politický postoj můžeme tedy charakterizovat jako směs optimismu a liberálně-demokratických hodnot.

5.4. Modernizace

Ačkoliv je Payneův cestopis dílem o pozorování a setkáních, poskytuje určité pohledy o procesu modernizace, který se v severní Šen-si v té době teprve začínal rozvíjet. Tato kapitola se zaměří především na analýzu medicíny, justice, Kalganu a tance Jang-ke, jenž se proměnil v prostředek propagandy. Rovněž se bude věnovat tomu, jak tyto prvky Payne během své cesty zaznamenal a popsal, a zkoumá, jakým způsobem se komunisté snažili přetvořit tradiční zemědělskou společnost v moderní.

Payneův popis je mimořádně jedinečný, neboť zachycuje okamžiky, kdy se formovaly základy pro novou společnost či koexistence starých tradic s moderními technikami. Tento kontrast mezi starým a novým, tradičním a moderním provází celou knihu a poskytuje rámec pro pochopení procesu modernizace v komunistických oblastech Číny.

Jedním z těch nejvýraznějších prvků modernizace, které Payne zaznamenává, je například transformace jeskyní. Jen-an, jak jej popisuje Payne, není městem v tradičním slova smyslu, ale spíše seskupením malých vesnic, kde se nachází velké množství jeskyní. Jeskyně se tradičně využívaly jako obydlí pro místní obyvatelstvo, avšak po příchodu komunistů byly některé z jeskyní přetvořeny na školy, nemocnice a dokonce tiskárny. Takový přístup symbolizuje spíše přizpůsobivost komunistů než jejich úplné nahrazení tradičních prvků.

5.4.1. Medicína

V první polovině 20. století se Čína nacházela na rozcestí mezi starými tradicemi a moderním světem. Tento kontrast bylo viditelné ve všech aspektech společnosti, ale snad nikde nebylo tak zřetelné jako v oblasti medicíny. Robert Payne, který měl tu příležitost navštívit lékařské instituce a seznámit se s doktorem Ma, poskytuje jedinečný pohled na to, jak se lidé v této oblasti snažili modernizovat zdravotnictví v podmínkách, které by většina považovali za beznadějné.

Jak již víme z předchozích kapitol, čínští komunisté v této době usilovali o zlepšení životních podmínek čínského lidu v komunistických oblastech a získání jejich podpory.

Payne ve své knize věnuje poměrně velkou pozornost zdravotnictví, zejména v kapitole “Doktor Ma”. Díky rozhovoru s doktorem Ma Hei-te– ve skutečnosti se jmenoval George Haitem a pocházel z Ameriky – Payne poskytuje detailní obraz do modernizace a přizpůsobování tradiční čínské medicíny s moderní západní medicinou.

Jen-an byl v podstatě odříznut od světa a moderních zdrojů. Jak píše, „[...] bylo nutno všechno improvizovat, ať to byly léky, spony, chirurgické nástroje, a dokonce i obvazy.“ (Payne, 1948, s. 91). To jednoznačně naznačuje, že podmínky, v nichž komunisté budovali své zdravotnictví byly extrémně obtížné. Dr. Haitem byl však hrdý na svou nemocnici, i když ve skutečnosti nebyla dokonalá. Pacienti většinou leželi v jeskyních, které byly plny much a špíny. To naznačuje, že lékaři museli celý rok, vyšplhávat kopce, nehledě na počasí a provádět lékařské zákroky v nepříznivých podmínkách. Dr. Haitem toho tedy musel mnoho překonat. Navíc nebyly žádné léky ani vybavení k dispozici, museli používat gázy, které vyvařovali doma místo obvazů, Mayové stoly vyráběli z dřevěných bedniček a šicí materiál získávali ze střev ovcí.

Payne oceňuje práci doktora Haitema, protože navzdory drsným podmínkám dosáhli společně s čínskými lékaři pozoruhodných výsledků. Dr. Haitem uvádí s hrdostí, že se jim podařilo snížit dětskou úmrtnost na pouhých 2,8%. Je to číslo, které lze považovat za pozoruhodné i v mnoha dalších rozvinutějších oblastech Číny té doby. Tento úspěch jasně ukazuje, že i s omezenými prostředky lze dosáhnout významných změn a zlepšení zdravotního stavu čínského lidu, pokud je péče systematická a zaměřená na klíčové problémy.

Dalším významným úspěchem pro „komunistické“ zdravotnictví byla snaha spojit tradiční čínskou medicínu s moderní. Taková snaha o spojení dvou na první pohled neslučitelných přístupů bylo charakteristické pro komunistické oblasti, jež se neustále adaptovali k drsným podmínkám. Hlavním důvodem tohoto sloučení je nedostatek léků a lékařů, proto začínali trénovat i místní lidové lékaře „kořenáře a ty, kteří léčili vbodáváním jehel, a porodní báby jsme ponechali, ale seznámili jsme je se základy západního lékařství.“ (Payne, 1948, s. 92). Ovšem čínský lid v této době byli ještě poměrně dost pověřiví, existovali lékaři-čarodějníci, kteří ještě léčili zaklínáním, těch se chtěli zbavit. Komunisté však k tomuto tématu přistupovali opatrně, místo toho, aby se snažili místní tradice zcela vymýtit, což by mohlo vést k odporu místního obyvatelstva, se rozhodli o postupnou proměnu. Ti, které považovali za šarlatány nebo jejichž praktiky byly vyloženě škodlivé, se snažili odstranit tím, že jim dali nové práce nebo je zakomponovali do tance Jang-ke, která měla za úkol odradit obyvatelstvo od zaostalých tradic. Dr. Haitem projevil určitou míru

obezřetnosti a pochybnosti vůči čínským lékařům, třebaže nepochopil, jak funguje akupunktura či považoval některé praktiky za nesmyslné, nikdy však nepohrdal čínskými lékaři. Obzvlášť oceňoval čínské bylináře, kteří objevili efedrin jako náhrada pro adrenalin.

Dr. Haitem se okrajově zmiňuje o zdravotnictví v oblastech pod kontrolou Kuomintangu „Byl jsem v Pekingu. Je tam lékař, absolvent Pekingské ústřední koleje, který nechce operovat za méně než milion dolarů. Čínský doktor, který nás doprovázel, řekl: “Dnes jsem si vydělal deset milionů dolarů.“ (Payne, 1948, s.92). Tímto v podstatě projevil svůj nesouhlas s takovým přístupem a naznačuje korupci a morální deklinace.

Jak jsem již zmínil, kromě léků, byl hlavním problémem pro budování zdravotnictví v komunistických oblastech nedostatek zdravotníků. Byl to jediný problém, který nemohli řešit rychle, ale vyžadoval systematický a dlouhodobý přístup. Rozhodli se proto tento problém vyřešit organizováním krátkodobých kurzů a povedlo se jim vycvičit přes tři a půl tisíce lékařů. Dr. Haitem s hrdostí říká Payneovi, že díky těmto kurzům má praktiky každá vesnice svého lékaře. Indikuje to obrovský pokrok oproti předchozí situaci, kdy většina venkovského obyvatelstva neměla přístup k žádné moderní zdravotní péči. Tito „lékaři“, i když neměli plné lékařské vzdělání, byli schopni poskytovat základní péči a řešit nejběžnější zdravotní problémy.

Dalším významným aspektem zdravotnictví v Jen-anu, který Dr. Haitem zmiňuje, byla důraz na hygienu. Uvědomili si, že je potřeba provést vzdělání venkovanů v oblasti hygieny.

5.4.2. Justice

V knize *Cesta do rudé Číny* Payne rovněž poskytuje cenný pohled na ranou fázi modernizace justice v Jen-anu. Při své návštěvě tamního vězení Payne popisuje úsilí čínských komunistů o reformě tradičního čínského právního systému v souladu s jejich ideologickými principy. Nejdříve se zmíním o Paynově postoji vůči věznicí a následně budu analyzovat modernizaci právního systému v Jen-anu a potažmo komunistické Číny.

Payneův pohled na vězení je celkem kritický. Považuje tradiční formu trestu, tedy uvěznění za kontraproduktivní a problematickou. Podle něj uvěznění člověka za mříže vytváří vynucený duševní stav, který může hraničit s šílenstvím, což naznačuje, že tento přístup by spíše zhoršil psychický stav vězňů, než aby vedl k jejich nápravě.

„Nemůžeme léčit lidi ze zla tím, že je zavřete mezi čtyři zdi,“ píše Payne (Payne, 1948. s. 95). Při popisu svého názoru na vězení používá slovo “nemůžeme”, naznačuje tím, že je potřeba alternativní formy trestu. Můžeme poznat, že pouhé uvěznění člověka je neefektivní forma trestu a mohly by být účinnější řešení základních zločinů.

Payne uznává, že uvěznění může dočasně zabránit zločinci v páchání dalších zločinů, ale zdůrazňuje, že to neřeší ten základní problém. Místo toho argumentuje, že uvěznění odsouzeného může pachatele izolovat a vrátit ho do původní osamělosti, což naznačuje, že tento přístup může ve skutečnosti posílit podmínky nebo psychologické faktory, které je původně vedly k páchání trestního činu.

„Přáli jste si, abyste nešli do věznice, [...] a ten bude jiný než všechny ostatní žaláře jenom proto, že je to v Jen-anu.“ (Payne, 1948, s.95). Je zřejmé, že Payneovi se nechtělo do vězení, avšak vydává to pocit, že má určité očekávání, jenom kvůli tomu, že je v Jen-anu. Naznačuje, že i když tradiční koncept vězení může být univerzální, jeho konkrétní uskutečnění a vnímání se mohou lišit v závislosti na kulturním, politickém a ideologickém kontextu. V tomto případě naznačuje, že vězení v Jen-anu může být vnímána jako “vzorná” či “ideální”. Tento přístup odráží Payneovy pochybnosti vůči univerzálním řešením.

Po příchodu do věznice Paynea seznámili soudci se správním řízením právních orgánů v komunistických oblastech Číny. Struktura nového právního systému pro trestní záležitosti a vykonávání spravedlnosti zahrnovala dvoustupňový systém soudů – okresní soudy, které řešily většinu případů a nejvyšší soud, pokud se chtěl vězeň odvolat. Ovšem civilní případy se posuzovali podle ústřední vlády s výjimkami jako manželské záležitosti, jež se řešili radou sousedů a držba půdy podléhala zákonům, které vydali sami soudci.

Nový právní systém v oblasti trestní záležitostí je charakteristický svým výrazným důrazem na lidský přístup, který kontrastoval s tradičním modelem. Komunisté se zaměřili

spíše na nápravu svých vězňů než na trest. Tento přístup bezpochybně rezonuje s Payneovým názorem, že samotný trest (uvěznění) je nedostatečný. „Nerozmazluje je, ale chceme, aby se z nich stali odpovědní členové lidské společnosti, [...]“ píše Payne o zločincích (Payne, 1948, s. 98). Komunisté tím naznačují, že věří v možnost transformace jednotlivce prostřednictvím správného vedení a vzdělávání.

Vězni byli zapojeni do placené nucené práce a měli možnost se vzdělávat. Učili se číst a psát a ti, kteří byli více akademicky nadaní měli příležitost získat vyšší vzdělání a vyučovali je základy národního hospodářství a politické vědy, což naznačuje ideologické ovlivňování. Existovaly dva druhy nucených prací – práce na polích či předení a tkaní. Věznice se tak staly nejen místy nápravy a převýchovy, ale i nástrojem pro šíření komunistické ideologie.

Komunisté rovněž zastávali názor, že trest smrti by měli dostat pouze ti, kteří spáchali nejtěžší zločiny. Maximální délka trestu odnětí svobody byla stanovena na deset let, což komunisté považovali za nejdelší snesitelnou dobu pro účinnou nápravu odsouzeného.

Jedním z nejpozoruhodnějších pohledů, tohoto nového systému bylo zacházení se zrádci a špiony. Místo okamžité popravy se rozhodli komunisté pro mírnější přístup. „Bylo by to velice snadné je zastřelit, ale nač? Člověka zastřelíte, můžete ho terorizovat, ale ani tak ani onak z něho neuděláte odpovědného člena lidské společnosti.“ (Payne, 1948, s. 98). Tento postoj odrážel přesvědčení, že i nepřátelé komunistického režimu mohou být převychováni na produktivní členy společnosti. Soudce to vysvětluje na příkladu dvacetiletého chlapce, který byl poslán, aby zavraždil komunistické vůdce. Místo popravy dostal dvouleté vězení a byl dokonce po 14 měsících propuštěn. Tento případ představuje benevolenci komunistické strany a naznačuje, že se chce odlišit od svých nepřátel. Komunisté zjevně věřili, že mladí lidé, kteří byli často donuceni k těmto aktivitám pod nátlakem či hrozbami vůči jejich rodinám. Nicméně, soudci uznávali existenci profesionálních špionů, kteří by pravděpodobně pokračovali ve své činnosti i po propuštění. „Byl poslán do vězení na tři léta a je tam do dnes.“ (Payne, 1948, s. 99). Z toho můžeme poznat, že byly nejspíše vyhrazeny tvrdší tresty pro tyto profesionály, i když detaily těchto trestů nejsou v knize explicitně uvedeny.

Tento právní systém samozřejmě není dokonalý. Soudci zmiňují, že stále nemají účinné řešení pro sexuální zločiny. Vysvětluje to tím, že je nedostatečná odborná péče, zejména psychiatrů, to naznačuje absence specializované podpory pro pachatele, což může vést k neefektivní nápravě a prevenci. Systém rovněž představuje nedostatky se

zacházením dětských zločinů, jelikož chybí zvláštní dětské soudy a běžné soudní řízení nemohou používat pro osoby mladší 18 let.

5.4.3. Kalgan

Reprezentace Kalganu v knize *Cesta do rudé Číny* je obzvlášť důležité a významné, protože Kalgan prošel poměrně výraznou modernizací a industrializací v polovině 20. století a stala se druhým velkým průmyslovým městem pod Komunistickou vládou. Kalgan se tedy ze zaostalého města postupně proměňoval na průmyslové centrum. Proces modernizace v Kalganu začal během japonské okupace. Kalgan se dělil na staré město, které bylo podle čínských tradic obehnané hradbami a na nové město, které vybudovali Japonci ze železobetonu. Evokuje to ostrý kontrast mezi starým a novým, tradičním a moderním. Ačkoli japonská okupace bylo traumatické období pro občany Kalganu, paradoxně však položili Japonci základy pro budoucí rozvoj města.

Po kapitulaci Japonců v roce 1945 převzali kontrolu nad Kalganem komunisté, kteří nutně potřebovali průmyslové město. Město se vyznačovalo velkým množstvím továren, jejichž komíny byly viditelné po celém městě. „[...] Mají uhlí, železo, asbest, slídu. Po Japoncích jim zůstalo hodně strojního zařízení.“ (Payne, 1948, s. 54), tato věta představuje Kalgan jako město s bohatou zásobou surovin a zdrojů v kontrastu s Jen-anem, který „nemá nic“ a znovu vykazuje přízrůbivost komunistů, kteří dokázali využít nástrojů, jež ponechali Japonci.

Důležitým aspektem modernizace byla změna v městské infrastruktuře. Staré hradby se rozpadaly a byly nahrazeny moderními stavbami. Široké dlážděné ulice vedly do otevřené krajiny, představující rozšíření města a jeho propojení s okolním oblastem.

Payne poznamenává, že modernizace Kalganu byla v některých ohledech napřed před jinými čínskými městy. Například uvádí „Lidé se tu pohybovali dvakrát rychleji než v Pekingu [...]“ (Payne, 1948, s. 113), což naznačuje dynamičtější a modernější životní styl. Modernizace Kalganu tedy měla významné sociální a kulturní dopady. Změnilo se životní tempo občanů, objevily se nové formy zábavy jako je kino. Tento proces bezpochyby přilákal mnoho lidí z okolních venkovských oblastí, což vedlo k dalším změnám. Tímto způsobem snad sloužil Kalgan i jako vzor pro modernizaci.

Proces modernizace však nebyl bez výzev. Zejména mám na mysli přechod od zemědělství k průmyslu, který vyžadoval adaptaci místního obyvatelstva. Kontrast mezi zemědělským a průmyslovým životem je v Payneově popisu velmi výrazný “Sedláci přijížděli na svých drobných kárách, [...] jste cítili, že jste stále v zemi sedláků; ale pozdě v noci jste slyšeli dunění strojů.” (Payne, 1948, s.113). Také píše: „Bylo to město sedláků a

dělníků, pasáci hlídali svá stáda na písčitých pahorcích ve stínu továren a v poledne odpočívali ve stínu topolů dělníci v modrých, bavlněných halenách.“ (Payne, 1948, s. 113). Tento kontrast ukazuje rychlý přechod od primárně zemědělské společnosti k průmyslové a koexistenci těchto způsobů života, který Kalgan procházel. Město se také muselo vyrovnat s dědictvím japonské okupace a kulturními změnami spojenými s novými vlivy.

Payne si všímá i změn v chování lidí v Kalganu. Uvádí, že mladí Číňané začínají být zmateni západním uměním, zejména jeho zaměřením na sexualitu ve filmech, což kontrastuje s tradiční čínskou cudností. „Začínají být zmateni uměním, které se tak podivuhodně pohybuje mezi prsy, břichem a stehny mladých žen na vdávání. Po celý život žijí mladí Číňané mezi sebou v tak těsné blízkosti, že u všech najdete určitou vrozenou cudnost [...]“ (Payne, 1948, s. 122.) Toto pozorování naznačuje, že modernizace nepřinesla pouze technologické a ekonomické změny, ale také výzvy pro tradiční hodnoty a sociální normy.

Payne zmiňuje, že Kalgan vyvolával silný pocit budoucnosti a sebejistoty, narozdíl od Jen-anu, kde cítil stísněnost. „Na severu byli mladí a plní příslibů; na jihu to byli staří mužové, kteří už před dávným časem ztratili svůj mladistvý vzdor.“ (Payne, 1948, s. 141). Payne tedy vnímá transformaci v Kalganu jako otevřenost vůči budoucnosti a naznačuje, že modernizace Kalganu nebyla pouze fyzickou transformací, ale také změnou v mentalitě obyvatel.

5.4.4. Modernizace Jang-ke: tradiční tanec jako propaganda?

„Tanec Jang-ke má starou tradici. Je snad tak stár jako historická Čína.“ (Payne, 1948, s.30). Tento tanec představuje pozoruhodný příklad toho, jak se kultura mohou přizpůsobit společenským změnám, aniž by ztratily svou původní přitažlivost a podstatu.

Payne popisuje proměnu tradičního čínského tance, který se v rukou čínských komunistů stal efektivním nástrojem propagandy a šíření ideologie mezi venkovským obyvatelstvem. Je to tanec, který se obvykle předváděl v době přesazování a sklizně, ale v době Payneovy návštěvy procházel zásadní proměnou.

Tento tanec začínal poutavým průvodem vedoucího s deštníkem, za nímž následovaly dlouhé řady krásně naličených tanečnicků v pestrých šatech. Skupina se přesouvala z jednoho dvora do druhého a provázel je zvuk bubínků a melodiemi flétny.

Dle Paynea jsou nejpůsobivější částí Jang-ke milostné tance, při nichž se dvě řady mladých mužů a dívek postavily tváří v tvář. Tanečníci předváděli vyzývavé pohyby, tleskali si na kolena a pohybovali se vpřed a vzad. Mezitím šašek bavil publikum svými vtipy, zatímco diváci se zapojovali tleskání do rytmu bubínky.

„Když komunisté přišli v roce 1935 do severní Šen-si, přihlíželi tancům, nepokusili se však o jejich přeměnu.“ (Payne, 1948, s. 31). Indikuje to, že si v té době ještě neuvědomili jak moc efektivní nástroj pro propagandu by tanec Jang-ke byla. Payne zmiňuje, že by ke změně nejspíše ani nedošlo, kdyby neválčili s Japonskem. Tato válka přinutila komunisty, aby přehodnotili svůj názor k místní kultuře a její potenciální využití. V této chvíli si uvědomili, že Jang-ke by mohl sloužit jako účinný nástroj propagandy. Jang-ke měl obrovskou oblíbenost mezi venkovany, což by zaručovalo šíření komunistické ideologie a taková propaganda by pronikla do každé vesnice v komunistických oblastech. Tato změna nebyla rozhodně náhlá, ale postupná. Ilustruje to schopnost komunistické strany přizpůsobit svou strategii místním podmínkám a měnící se politické situace.

Komunisté provedli několik klíčových změn. Nahradili vedoucího s deštníkem, který představoval císaře, sedlákem nesoucím hospodářské náčiní. Ponechali milostné tance, ale zdůrazňovali, že jsou i jiné důležité věci. Šaška v představení nahradili postavou Japonce nebo zrádce. Avšak celková struktura tance Jang-ke se zachovala.

Tanec se konal na začátku a na konci, ale mezi tím byly zařazeny krátké dramatické výstupy. Komunisté využili tyto výstupy, tak aby odstranili staré vesnické zvyky. Byly to hry proti pověrám, negramotnosti, špatným návykům, některé výstupy zas byly o zvýšení výroby, spolupráci či o hygieně.

Představení byly psané jednoduše, aby je vesničané snadno pochopili. Hrála se venku v malých skupinkách. „Mluvili místním nářečím, užívali čistě místních vtípů[...],“ uvádí Payne (Payne, 1948, s. 34). Naznačuje to jednoduchou, avšak účinnou strategii, protože to pomáhalo divákům se s herci ztotožnit a lépe porozumět. Mezihry byly zpravidla dvě. První měl komický charakter, která byla zaměřena například na negramoty a posmívala se jim. Druhá hra často nesla morální poučení.

Payne poznamenává, že v tanci není nic profesionální, improvizovali, používali všechno, co bylo k dispozici. Jang-ke bylo něco mnohem jednoduššího „tančili s jistým přirozeným odevzdáním se, protože tanec milovali, a protože byli mladí.“ (Payne, 1948, s. 35). Konstatuje, že tak tančili v době Konfuciově a budou tak tančit i v budoucnu, až všechny rozepře pominou, což naznačuje, že je hluboce zakořeněná v čínské kultuře a schopnost lidových tradic přežít různé změny.

5.5. Payneův styl

Payneova kniha *Cesta do rudé Číny* evokuje pocit, že to není typickým cestopisem, ale spíše poetickou reflexí jeho zážitků a setkání v komunistických oblastech Číny v roce 1946.

Místo monotónního a nezajímavého popisu pouhých faktů, různých míst a událostí, používá Payne své hluboké vědomosti o čínské kultuře jako zdroj inspirace pro působivější a záživnější formu psaní. Zachycuje bohatou atmosféru a duši čínského lidu a krajiny, přičemž používá často metafory a přirovnání k zvýraznění svých popisů a tím vytváří živý obraz pro čtenáře „[...] byl to hebký, sladký, zářící vzduch, jaký najdete jedině v severní Číně.“ (Payne, 1948, s. 11).

Payne při popisu krajiny projevuje značnou pozornost k detailu. Popisuje drobnosti jako hloubku řeky či změně výšky hlasu. Je patrné, že jeho styl je výrazně osobní. Payne často popisuje i vlastní dojmy a úvahy, čímž vytváří jakési spojení mezi čtenářem, autorem a popisovaným místem či osobou. Při popisu krajiny má také tendenci ji popsat, že se oblečení čínského lidu hodí ke krajině, čímž naznačuje, že prostředí ovlivňuje lidskou kulturu a společnost.

Payneův styl také vyniká schopností vystihnout esenci člověka. Při popisech lidí, se kterými se seznámil často zmiňuje výrazné detaily jejich vzhledu nebo chování. Například o Ču-teovi píše „Měl malé drobné, zářící oči“ (Payne, 1948, s.16) či „[...] a když se usmál, užířel jsem zuby mladého chlapce v tváři starého sedláka.“ (Payne, 1948, s. 16). Naznačuje to Ču-teovu energičnost a optimismus navzdory vysokému věku. Jsou to podrobnosti, jež pomáhají vytvořit živý obraz těchto osob.

Jedním z nejnápadnějších rysů Payneova stylu je začlenění mnoha básní do textu, což je poměrně neobvyklé pro cestopisy. Payne tímto dosahuje několika účinků – básně pomáhají vyjádřit emoce, které projevují jeho popisované osoby a obyčejný popis nedokáže plně postihnout tyto jemné rozdíly. Například u Mao Ce-tunga, u kterého jsou básně nedílnou součástí jeho identity. Tím Payne poskytuje vhled do jeho myšlení, což Mao humanizuje, třebaže byl často líčený převážně zápornými charakteristikami. Básně rovněž poskytují základní pohled do čínské literatury.

Celkově lze říci, že Payneův styl psaní se do jisté míry podobá čínskému. Charakteristika čínské literatury je důraz na vizuální a estetickou působivost, zejména v poezii. Payne na druhé straně klade důraz na krásu jazyka a obraznost. Jeho próza vykazuje schopnost vytvářet živé obrazy skrze detailních popisů a začlenění básní do cestopisu.

Čínská literatura je známá svou stručností, často vyjadřuje složité koncepty jen několika slovy, hlavním faktorem spočívá v povaze čínského jazyka, kde jediný znak může reprezentovat celý koncept. Naproti tomu Payne často vytváří silné a stručné fráze, které jednoduše zachycuje podstatu určité události či emoce, což ukazuje jistou podobnost s čínskou literaturou. (Nienhauser, Li et al. 2023)

Čínskou literaturu charakterizuje také někdy rozmazaná hranice mezi prózou a poezií. Čínská literatura kombinuje prvky prózy i poezie, čímž vytvářejí jedinečný literární zážitek. Paynovo psaní, ačkoli je to primárně prózou, často zahrnuje poetické charakteristiky jako živé obrazy, metafory a rytmický jazyk. Tato kombinace prozaických a poetických kvalit v Paynově díle nese jistou podobnost s čínskou tradicí žánrového prolínání.

Na závěr je třeba zmínit, že Payneův přístup k čínským komunistům může někdy působit nekriticky a jednostranně. Indikuje to, že se nechává ovlivnit revolučním optimismem svých postav. Projevuje se to tím, že se jen zřídka zmiňuje o násilí a utlačování. Například když v kapitole Vězení „Proto zde, když říkali, že zabíjejí špiony nebo zrádce jenom v nejprovokativnějších případech, snadno mě přesvědčili.“ (Payne, 1948, s. 101), uvěřil soudcům bez nějakého kritického zkoumání.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala reprezentací Číny v knize *Cesta do rudé Číny* od Roberta Paynea. Při analýze Payneova díla jsem musel vzít v úvahu několik důležitých faktorů, které ovlivnily jeho pohled na Čínu. Především je třeba připomenout, že Payne byl evropský pozorovatel, jehož interpretace byla nevyhnutelně ovlivněna jeho kulturním zázemím a dobovým kontextem.

Robert Payne, jak jsme viděli v kapitole věnované jeho životu a dílu, byl jeho život pozoruhodný s bohatými životními zkušenostmi. Payneovo působení v Číně jako kulturní atašé na britském velvyslanectví a jeho pedagogická činnost na čínských univerzitách mu umožnily hluboce proniknout do čínské kultury a společnosti.

V průběhu analýzy jsem se zaměřil na několik klíčových aspektů Payneovy reprezentace Číny. Například popis čínské krajiny či Kalganu. Payne ve svém díle zachytil kontrast mezi divokou, přírodou a oblastmi, které procházeli politickou transformací.

Otázka modernizace je dalším klíčovým faktorem mé bakalářské práce. Zaměřil jsem se zejména na analýzu oblasti medicíny a justice, průmyslového města Kalgan a tance Jang-ke, které komunisté transformovali pro propagandistické účely. Tento aspekt mé práce odráží širší debatu o modernizaci Číny a o tom, jak by měla být tradiční kultura integrována do nové socialistické společnosti.

Tím nejdůležitějším, co je třeba zmínit, je fakt, že popis Číny, tak jak ho popsal Payne ve svém cestopisu, se do jisté míry odlišoval od dobové představy komunistického zřízení. Z textu vyplývá, že Payne chápe komunistickou Čínu jako zemi procházející dramatickou proměnou, která se snaží modernizovat čínskou společnost podle svých představ.

Payneův pohled je však jednodušší než se zdá. Jeho hluboký zájem o čínskou kulturu a historii, kterou projevuje ve své knize, naznačuje, že dokáže nahlížet na změny v Číně s určitým kritickým pohledem, avšak problematiku „rudé Číny“ moc nekomentuje. Ukázal čtenářům, že komunistická Čína je skutečně odlišná od jiných forem komunismu a snaží se vybudovat lepší budoucnost. Avšak absence kritiky vyvolává pocit určité zaujatosti. Zdali to je účelem autora, prezentovat Čínu „jen z té dobré“ stránky, se neví.

Překlad Jaroslava Průška pak představuje významný příspěvek k šíření znalostí o Číně v československém prostředí. Průšek dokázal Payneův text přeložit tak, že zachoval podstatu tohoto cestopisu.

Je důležité poznamenat, že Payneův cestopis vznikl v době, kdy západní svět teprve začínal poznávat komunistickou Čínu. Jeho dílo tedy představuje jeden z prvních pokusů o komplexnější pohled na tuto zemi. Navzdory všechny výčitky, Payneův cestopis zůstává cenným literárním dílem, který nám umožňuje nahlédnout do reality Číny.

Bibliografie

Primární pramen:

PAYNE, Robert. *Cesta do Rudé Číny*: [Journey to Red China]. Obzory (Družstevní práce). V Praze: Družstevní práce, 1948.

PAYNE, Robert. *Journey to Red China*. London, William Heinemann Ltd. Toronto, 1947.

Sekundární literatury:

MÁDLOVÁ, Vlasta a PALÁT, Augustin. *Jaroslav Průšek (1906-1980): prameny k životu a dílu zakladatele pražské sinologické školy = Jaroslav Průšek (1906-1980) : sources on the life and work of the founder of the Prague School of Sinology*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2011. ISBN 978-80-86495-79-8.

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny. Dějiny států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-249-9.

VAN DE VEN, Hans. *China at War*. Profile Books. 2017. eISBN 978-1-78283-016-0

MITTER, Rana. *Forgotten Ally*. HMH. 2013. eISBN 978-0-547-84056-7

LYNCH, Michael. *The Chinese Civil War 1945-1949*. Osprey publishing Ltd, 2010. Internet Archive. <https://archive.org/details/chi-War/page/n2/mode/lup>

SHUYUN, Sun. *The Long March: The True History of Communist China's founding Myth*. First anchor books editon, 2008. eISBN: 978-0-30748765-0

JOCELYN, Ed & MCEWEN, Andrew. *The Long March*. Constable & Robinson Ltd., 2006. ISBN-10 1-84529-255-3

PAINE

PAINE, Sarah Crosby Mallory. *The Wars for Asia, 1911-1949*. Cambridge University press, 2012. ISBN 978-1-107-02069-6

FAIRBANK, John King & GOLDMAN, Merle. *China a New History (Second Enlarged Edition)*. The Belknap press of Harvard University Press, 2006. ISBN 0-674-01828-1

WESTAD, Odd Arne. *Decisive Encounters: The Chinese Civil War, 1946-1950*. Stanford University Press, 2003. ISBN 0-8047-4478-5

SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.

HALL, Stuart. (1997). *REPRESENTATION Cultural Representations and Signifying Practices*. https://fotografiaeteoria.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/05/the_work_of_representation_stuart_hall.pdf

Akademické práce:

SKOKÁNKOVÁ, Lucie. *Životopis Jaroslava Průška (1906-1980) Korespondence v letech 1971-1972*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010.

WINKLEROVÁ, Kristina. *Japonská invaze do Číny v letech 1937-1941*. Bakalářská práce, vedoucí Skřivan, Aleš. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin, 2009.

CUCCHISI, Jennifer Lynn, *The Causes and Effects of the Chinese Civil War, 1927-1949. Seton Hall University Dissertations and Theses (ETDs)*. 2361, 2002.

Internetové zdroje:

Pearl Harbor attack | Date, History, Map, Casualties, Timeline, & Facts. (2024). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Pearl-Harbor-attack> [cit. 2024-06-17]

Long March | Chinese History, Communist Retreat & Mao Zedong. (2024). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Long-March> [cit. 2024-06-16]

Atomic bombings of Hiroshima and Nagasaki | Date, Significance, Timeline, Deaths, & Aftermath. (2024). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/atomic-bombings-of-Hiroshima-and-Nagasaki> [cit. 2024-06-15]

Second Sino-Japanese War | Summary, Combatants, Facts, & Map. (2024). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Second-Sino-Japanese-War> [cit. 2024-06-13]

Chinese Civil War | Summary, Causes, & Results. (2024). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/event/Chinese-Civil-War> [cit. 2024-06-15]

Jansen, M. B., Latz, G., Watanabe, A., Masamoto, K., Sakamoto, T., Hurst, G. C., Masai, Y., Hijino, S., Toyoda, T., & Notehelfer, F. G. (2024). *Japan | History, Flag, Map, Population, & Facts*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Japan/World-War-II-and-defeat> [cit. 2024-06-14]

Volle, A. (2024). *Allied powers | World War II, Definition, & Countries*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Allied-powers-World-War-II> [cit. 2024-06-14]

Biography | Special Collections and University Archives. (n.d.-c). <https://www.stonybrook.edu/commcms/libspecial/collections/manuscripts/payne/biography.html> [cit. 2024-06-10]

Přílohy

Příloha č.1:

